

VÁLKA NA UKRAJINĚ
OČIMA ČESKÝCH FOTOGRAFŮ

Kateřina Simerová

Teoretická diplomová práce

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko - přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie
Opava 2023

Institut tvůrčí fotografie FPF Slezské univerzity v Opavě

SLEZSKÁ UNIVERZITA

VÁLKA NA UKRAJINĚ
OČIMA ČESKÝCH FOTOGRAFŮ

The Ukraine War
through the eyes of Czech photographers

Kateřina Simerová

Vedoucí práce: prof. PhDr. Vladimír Birgus
Oponent: MgA. Roman Vondrouš

TEORETICKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko - přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie
Obor: Tvůrčí fotografie
Opava 2023

ABSTRAKT

Cílem této diplomové práce je vybrat nejvýznamnější české dokumentární fotografy, kteří mapují současnou válku na Ukrajině, zejména ty, kteří pobývají v místě konfliktu dlouhodobě nebo opakovaně. Práce má představit jejich osobnosti, zmapovat dosavadní činnost v průběhu války, porovnat přístupy a zaměření jednotlivých autorů, a také porovnat možnosti fotografů českých, zahraničních i ukrajinských. Vzhledem k tomu, že se jedná o velmi aktuální téma, neexistuje o něm téměř žádná literatura. Hlavním zdrojem informací mi proto budou články, zpravodajství a rozhovory uveřejněné na nejrůznějších internetových serverech, a to jak v podobě psané, tak mluvené. Pokusím se také vybrané autory oslovit s žádostí o zodpovězení několika otázek týkajících se etiky a možnosti ovlivnění veřejného mínění.

ABSTRACT

The aim of this diploma thesis is to focus on the most important Czech documentary photographers who map the current war in Ukraine, especially those who have been present in the area of the conflict for a long time or repeatedly. The work is supposed to present their personalities, map their activities in the war so far and compare the approaches of the individual authors as well as the possibilities of the Czech, other foreign, and Ukrainian photographers. As this is a very current topic, there exists almost no literature on it. Therefore, the main source of information for me will be articles, the news and interviews published on various Internet servers, both in a written and spoken form, and I will also strive to contact the selected authors with a request to answer several questions regarding the ethics and the possibility of influencing the public opinion.

KLÍČOVÁ SLOVA

Válečná fotografie, dokumentární fotografie, ikonická fotografie, etický kodex, žurnalistické fotografie, Vojtěch Darvík Máca, Gabriel Kuchta, Stanislav Krupař, Majda Slámová, Lenka Klicperová, Iva Zímová

KEY WORDS

War photography, documentary photography, iconic photography, code of ethics, photojournalism, Vojtěch Darvík Máca, Gabriel Kuchta, Stanislav Krupař, Majda Slámová, Lenka Klicperová, Iva Zímová

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze citované zdroje, které uvádím v bibliografických odkazech.

SOUHLAS SE ZVEŘEJNĚNÍM

Souhlasím, aby tato bakalářská práce byla zařazena do Univerzitní knihovny Slezské univerzity v Opavě, do knihovny Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a zveřejněna na internetových stránkách Institutu tvůrčí fotografie FPF SU v Opavě.

PODĚKOVÁNÍ

Mé srdečné poděkování patří fotografům Standovi Krupařovi, Majdě Slámové, Lence Klicperové a Gabrielu Kuchtovi za to, že si udělali přes své velké vytížení čas a poskytli mi rozhovory. Bez jejich laskavosti by byla toto práce chudá a neživá.
Dále děkuji Institutu tvůrčí fotografie zato, že mě po čtvrtstoletí s ohromující samozřejmostí přijal zpátky do svých řad a umožnil mi věnovat se opět vlastní tvorbě, poskytl mi inspiraci a chuť pracovat.

V Praze 12. 07. 2023 Kateřina Simerová

OBSAH

1/ ÚVOD str. 6

2/ VOJTĚCH DARVÍK MÁCA str. 7

3/ GABRIEL KUCHTA str. 29

4/ LENKA KLICPEROVÁ str. 48

5/ STANISLAV KRUPAŘ str. 63

6/ MAJDA SLÁMOVÁ str. 85

7/ IVA ZÍMOVÁ str. 94

8/ ZÁVĚR str. 108

9/ ZDROJE FOTOGRAFIÍ str. 110

10/ SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÉ ZDROJE str. 111

11/ JMENNÝ REJSTŘÍK str. 112

1. ÚVOD

24. února 2022 vypukla válka na Ukrajině, která se stala zásadní geopolitickou událostí dvacátých let jednadvacátého století, a tím i objektem dlouhodobého zájmu světových médií, nevyjímaje české fotoreportéry. (1.1) Jevhen Maloljetka, ukrajinský fotograf, výherce World Press Photo 2023, člen poroty Czech Press Photo v roce 2022, řekl: „To, že čeští fotografové přijeli dokumentovat válečné zločiny a viděli vše na vlastní oči, je nesmírně důležité. Je nutné ukazovat i takto šokující obrazový materiál, protože lidé mnohdy nevědí, co se tam skutečně stalo. Oběti byly mučeny, zavražděny a tyto příběhy musí veřejnost vidět."

Kromě Vojtěcha Darvíka Mácy, Gabriela Kuchty, Lenky Klicperové, Stanislava Krupaře, Majdy Slámové a Ivy Zímově, kterými se tato práce podrobně zabývá, působila na Ukrajině např. Jarmila Štuková, Milan Jaroš, Milan Bureš, Jakub Plíhal, René Volfík, Anton Ševelev a mnozí další.

Podrobněji se zabývám těmi, kteří pobývali na Ukrajině dlouhodobě a opakovaně, nebo mají k této oblasti hlubší osobní vztah. Tato práce má za cíl představit jejich osobnosti, zmapovat snímky, které vytvořili v průběhu války, porovnat přístupy a zaměření, porovnat jejich možnosti s možnostmi fotografů z Ukrajiny i fotografů vysílaných celosvětově známými médii. Hlavním zdrojem informací mi budou četné články, zpravodajství a rozhovory uveřejněné na nejrůznějších internetových serverech, a to jak v podobě psané, tak mluvené. Důraz budu klást na shromáždění materiálů z širokého spektra informačních zdrojů a na autentické rozhovory, které se pokusím od vybraných autorů získat, protože bych ráda znala odpověď na otázku, zda věří v možnost ovlivnění reálných událostí pomocí změny veřejného mínění pořízením „ikonické" fotografie a jestli taková fotografie podle jejich názotu již za této války vznikla. A zda je možné v záplavě informací šířených po internetu takovou fotografii rozpoznat. Má být veřejnost ušetřena pohledů na drastické scény a tím udržována v iluzi, že válka není až tak strašná? Od každého autora bych chtěla vědět, které části své práce si nejvíce cení a zda sleduje činnost svých kolegů.

V České republice je veřejnosti pravděpodobně stále nejznámější fotosoutěž Czech Press Photo, přestože někteří fotografové i odborníci její úroveň v posledních letech zpochybňují. Každopádně vždy odráží nejvýznamnější události uplynulého roku a vítězným snímkům se dostává zvýšené pozornosti médií. V roce 2022 se stala válka na Ukrajině ústředním tématem CPP podobně jako v předchozích letech pandemie nebo tornádo na Moravě. 1. místo v kategorii Aktualita vyhrál snímek fotografa Vojtěcha Darvíka Máci Masakr v Irpini a Buči.

1.1/ https://www.czechphoto.org/detail-novinky/1983-30/fotografii-roku-v-28-rocniku-souteze-czech-press-photo-se-stal-snimek-vojtecha-darvika-macy-masakr-v-buci/

2. VOJTĚCH DARVÍK MÁCA

(2.1)
Vojtěch Darvík Máca (narozen 1986) se profesionálně věnuje fotografii od roku 2014, kromě dokumentární fotografie se podílel na tvorbě reklamních a marketingových kampaní, příležitostně píše např. do týdeníku Respekt. V poslední době působí jako volný fotograf pro Profimédia a Českou tiskovou kancelář. Pracoval také jako osobní asistent pro zdravotně a tělesně postižené, což dokresluje jeho altruistické zaměření, ačkoliv studoval agropodnikání.
(1.2) Na Linkedin sám charakterizuje svůj postoj k fotografii takto:
„Být fotografem pro mě znamená příležitost zprostředkovat příběhy lidí optikou vnímání sociálních a ekonomických rozdílů ve společnosti. Věřím, že takové fotografie nám umožňují kriticky uvažovat o hodnotách a stereotypech, které se stávají součástí našeho každodenního života prostřednictvím médií. Je pro mě důležité umožnit lidem pochopení zobrazovaných příběhů. V hledáčku kamery se nejvíce zaměřuji na sociální, kulturní a politické problémy současného světa. Fotografuji občanské demonstrace, uprchlické krize, chudobu, lidi žijící na okraji společnosti nebo s formou postižení. Stále více se uzavíráme v našich komfortních zónách a díky fotografiím bych rád podnítil zájem společnosti o těchto rutinách kriticky uvažovat.

2.1/ Foto Tomáš Vodňanský / Český rozhlas) Fotografie pocházejí z: https://darvikphotography.com/work
1.2/ (https://www.linkedin.com/in/vojt%C4%9Bch-d%C3%A1rv%C3%ADk-m%C3%A1ca-194840b8/?locale=cs_CZ)

Posledních deset let se věnuji dokumentární a reportážní fotografii, ale také jsem komerčně fotografoval v oblasti filmového průmyslu. Cestuji především po střední a východní Evropě, ale navštívil jsem také Turecko a Afriku."
(1.3) Již v roce 2021 napsal pro internetové zpravodajské médium Hlídací pes článek s názvem „Čekání na válku", média však o něj neměla zájem, v té době se zdál jeho předpoklad nepravděpodobný, aktuální byla jiná témata. Mácovi však i jako laikovi bylo jasné, že hromadění tisíců ruských vojáků u hranic není jen tak.
K tomuto rozhovoru se vrací 14. dubna 2022 na stejném serveru v pořadu Lucie Sýkorové s názvem: „O čekání na válku jsem psal už před rokem, tehdy to média nezajímalo".
Z rozhovoru vyplývá, že na Ukrajinu přijel V. D. Máca již 20. února 2022, plánoval brzký návrat, ale shodou okolností za 4 dny vypukla válka. Nakonec zůstal 7 týdnů, za které procestoval většinu válkou zasažených oblastí, pořídil tisíce fotografií lidského utrpení a zničené země. Jeho snímky otiskl jak deník New York Times, tak ruské propagandistické weby se zavádějícími popisky, čemuž nelze podle Mácy zabránit, protože fotografie si může koupit kdokoliv. Primárně je vytvořil pro ČTK, která ovšem práce distribuuje dále a nemá kontrolu nad tím, kam doputují.
O Ukrajinu se zajímá dlouhodobě, jezdí tam asi 7 let, oblast zná již z předchozích cest a reportáží.
V rozhovoru popisuje, jak vypadala situace na Ukrajině v prvních dnech války. Byla velmi nepřehledná a nebezpečná, nějakou dobu trvalo vyřízení akreditace od ukrajinské armády, bez ní nebylo možné vycházet ani z hotelu. V té době pořídil alespoň rozhovory s místními lidmi, kteří se rozhodli před válkou neujíždět.
Naštěstí autor vidí ve své práci hluboký smysl, a tak je pro něj snazší odolávat stresovým situacím, v čemž mu pomáhají také zkušenosti z Turecka, Kurdistánu, Podněstří, z fotografování uprchlických krizí, následků tornáda a dalších cest, které za dobu své praxe podniknul.
Jako fotograf na volné noze se ovšem potýká s „inflací fotožurnalistiky", kterou vnímá od nástupu internetu. To souvisí s nutností zajištění příjmu, musí se vypořádávat s tím, že některé cesty se mu zaplatí až po delší době, proto pracuje pro více agentur, dělá výstavy a k tomu si ještě musí přivydělávat vedlejší činností.

1.3/ https://hlidacipes.org/o-cekani-na-valku-jsem-psal-uz-pred-rokem-tehdy-to-media-nezajimalo-rika-fotograf-o-ukrajine/

(1.4) V rozhovoru pro Český rozhlas Vltava ze dne 14. února 2023 (5) hovořil o své práci zejména na Ukrajině a také vysvětlil svůj postoj k válečné fotografii. Popsal, že Buča byla otřesná právě zasažením civilistů, mezi mrtvými nebyli téměř žádní vojáci. Podle vlastních slov patří vítězný snímek Czech Press Phota mezi ty méně brutální vzhledem k tomu, co vše bylo na místě k vidění. Máca zde zdůrazňuje, že pro fotografa je velmi důležitý faktor času. Když začne jezdit do oblasti příliš mnoho novinářů, policie ji uzavře a znemožní tak další práci. Fotograf v této situaci čelí dilematu, kdy v místech tragédií hrozí zvrtnutí událostí do senzace, každý dokumentarista je pak vystaven hledání hranice toho, co je ještě možné z etických důvodů fotografovat, což je velmi těžké odhadnout. Říká, že sporné situace často raději zaznamená, ale jestli je bude publikovat se rozhodne až později. V rozhovoru charakterizuje život válečného fotografa jako něco mezi vojákem a novinářem, který má stále připravené nezbytné věci pro své přežití, jako neprůstřelnou vestu a helmu a je neustále připraven se evakuovat. Vše se soustředí výhradně na práci a na ochranu života. V budoucnu by rád navázal na práci v Buči fotografováním vyšetřování válečných zločinů, k tomu je ale zapotřebí ukončení války. V současnosti ho láká např. polní nemocnice nebo věznění ruští zajatci. Z bezpečnostních důvodů je ale v praxi téměř nemožné na těchto věcech pracovat. Dalším tématem rozhovoru jsou podněty lidí, kteří tvrdí, že snímky z Buči jsou nahrané. Na to reaguje Máca výzvou k cestě na Ukrajinu a k přesvědčení se o pravdě na vlastní oči. Naráží tak na křehkost výpovědní hodnoty současné fotografie, což ilustruje také zmínkou o zneužití vlastních snímků ruskou propagandou. Útokům dezinformátorů ale prý Máca čelí i na domácí scéně, vliv ruské páté kolony se totiž projevuje i u nás.
Mimo válečný konflikt fotografuje rád např. v Albánii, kde vyhledává chudší oblasti nezasažené infrastrukturou. Lidé tam mají k sobě blíž, existenciálně si musí pomáhat. O Albánii se ale obává, protože v ní dochází k velkému civilizačnímu rozmachu. Znehodnocení prostředí zaznamenal např. v Banátu. Při modernizaci bývá myšlenka dobrá, ale následky jsou destruktivní.
V rozhovoru se dozvídáme také o kořenech autorovy tvorby, fotografoval od ranného dětství, začínal s analogem. Vyrůstal ve mlýně, kde zůstala temná komora po jeho předcích, kteří se fotografii také věnovali. Velký význam přikládá neustálému vzdělávání, které považuje za nezbytné. Má rád české fotografy Karla Cudlína, Antonína Kratochvíla a zejména pak Josefa Koudelku. Podobně jako on si Máca píše deníky, není ale příliš soustavný.

1.4/ (https://vltava.rozhlas.cz/neverite-fotkam-ruskych-zlocinu-z-ukrajinskeho-mesta-buca-tak-tam-jedte-se-mnou-8931072?player=on#player)

Ve středu jeho zájmů není jen fotografie, věnuje se také práci s postiženými lidmi, např. autisty, se kterými od dětství vyrůstal. Oceňuje na nich autenticitu a bezprostřednost, v mnohém jsou mu inspirací. Obdobné zkušenosti mu pomáhají porozumět životu a lidem v nejrůznějších životních situacích, což se odráží i v jeho fotografiích, které často zachycují sociální témata.
Nikdy si nemyslel, že bude válečným fotografem, ale velmi silně na něj zapůsobil dokument o Jamesi Nachtweyovi. Při jeho sledování ucítil, že se ho tato oblast silně dotýká, a to si pak i ověřil v následující praxi. Zároveň si ale uvědomuje, že nechce zamrznout pouze v tomto odvětví, rád by si udržel status dokumentárního a reportážního fotografa pro sociální oblast a politiku.
V rozhovoru také hovoří o pobytech na syrské a saharské poušti, které měly velký vliv na jeho vnímání. Poušť totiž člověka změní, dá mu pocítit něco archetypálního, podobně jako moře nebo oceán. Jde prostě o obrovskou masu hmoty, proti které je člověk nepatrný. Když se tyto masy rozzlobí, jedinec nemá šanci.

V. D. Máca za svého pobytu na Ukrajině pořídil fotografie v Borodyance, Hostomelu, Buče, Irpini, Kyjevě, Mariupolu a Dnipru.
Zachycují zejména válkou znetvořená města, snahu obyvatel v jejich zbytcích přežít, úsilí záchranářů, ale také zmar poničeného divadla v Borodyance.

(2.2)

(2.2) https://darvikphotography.com/borodyanka

V Hostomelu vznikly jedny z nejpůsobivějších Mácových snímků. Zachycují poničenou bojovou techniku, vyřazenou infrastrukturu, příslušníky domobrany i vojenské hlídky, místa, která byla zasažena přímými boji.

(2.3, 2.4)

(2.3, 2.4) https://darvikphotography.com/hostomel

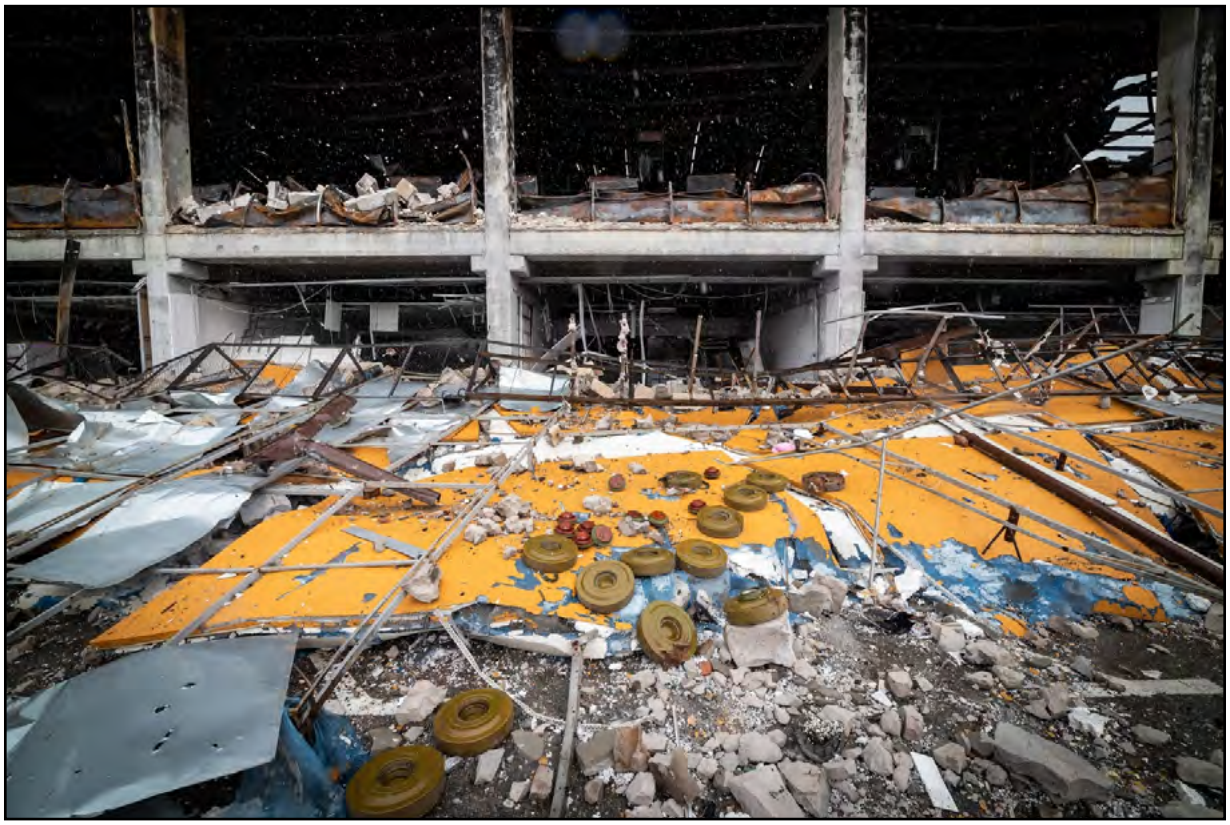

(2.5)

(2.6) Obzvláštní syrovostí se vyznačují snímky z Buči, na kterých je zkáza úplná.

(2.5) https://darvikphotography.com/hostomel
(2.6) https://darvikphotography.com/buca

(2.7)

(2.8)

(2.7, 2.8) https://darvikphotography.com/buca

(2.9)

(2.10) Z Buči pochází i již zmíněný vítězný snímek Czech Press Photo 2022 kategorie Aktualita

(2.9, 2.10) https://darvikphotography.com/buca

(1.5) Sám autor na výstavě Czech Press Photo napsal:
„Soubor fotografií Masakr v Irpini a Buči vznikal poslední březnové dny letošního roku a první dubnový týden. Po příjezdu z Mariupolu a Dnipra jsem další týdny pobýval v Kyjevě. Fotografie z Irpině vznikly za relativně dramatických okolností. 28. března odpoledne vyšlo tiskové prohlášení starosty Irpině, že město je osvobozeno a je pod ukrajinskou kontrolou. Říkal jsem si, že pokud se zpráva následující ráno potvrdí, pojedu tam fotit. Druhý den se zpráva opravdu šířila a přebrala ji i velká média.
Tak jsem 29. března vyrazil do Irpině. Skutečnost se však měla jinak, než původní radostná zpráva tvrdila. Až později odpoledne jsem se od ukrajinských vojáků pod ikonickým Irpiňským mostem dozvěděl, že část cesty, kterou jsem projel okolo Stoyanky, byla ještě stále pod kontrolou vojsk Ruské federace. Zároveň teprve odpoledne 29. března došlo k ústupu ruské armády a také poslednímu mohutnému ostřelování Irpině a Stoyanky. Cestu zpět jsem měl tedy odříznutou a musel jsem dojet pouze k Irpiňskému mostu, tam nechat auto a pěšky se dostat na silnici pokračující do Kyjeva. Shoda okolností tomu dala, že jsem se právě v téhle situaci seznámil s plukovníkem ukrajinské armády a díky němu jsem se další dny mohl vracet dokumentovat evakuaci přeživších civilistů ve městě Irpiň.
V obou městech, Irpini i Buči, jsem se ocitl bezprostředně po ústupu ruské armády. Na ulicích stále ležela mrtvá těla civilistů, některá i několik týdnů. Všude ve městech a v okolí stála ohořelá vojenská technika a velká většina budov byla rozstřílená dělostřeleckou municí, přičemž některé z domů stále hořely. V Buči jsem pobýval několik dní, zprvu díky svému jinému soukromému kontaktu. Smutnou symbolikou tohoto města se stal masový hrob čítající přes 300 těl civilních obětí, často surově popravených. Ve chvíli, kdy jsem byl v Buči, bylo právě nalezeno místo, kde Rusové popravili zastřelením šest osob – dva muže, čtyři ženy. Jedna z žen byla údajně ještě v nezletilém věku. Všichni zastřelení byli politi hořlavinou a zapáleni, armáda takto chtěla zahladit stopy. Buča, to jsou obrazy sbírání lidských ostatků zavražděných civilistů, mrtvý muž ležící na zemi stále svírající svazek klíčů od domu, nebo pes věrně čekající u těla svého pána. Je myslím zodpovědnou prací dokumentárního a reportážního fotografa na toto upozorňovat a také přispívat k tomu, aby se něco podobného nedělo.“

(1.5) https://www.czechphoto.org/cpp/detail-rocniku/2022/373/kategorie/aktualita/225/6610/

Zaujalo mě, jak o návštěvě Buči v období, kdy vítězný snímek vznikl, hovořil Marek Švehla, zástupce šéfredaktora týdeníku Respekt v rozhovoru, který mi 9. listopadu 2022 poskytl:
„Ta oblast okolo Kyjeva byla celá uzavřená, bylo obtížný se tam dostat. Byla dlouho obsazená ruskou armádou, která odešla, nebylo ale jasný, jestli celá, byla to otázka několika dnů, kdy se území otevřelo. Ukrajinci se snažili předejít invazi novinářů na vlastní pěst do nebezpečný zaminovaný zóny, ale zároveň jim chtěli ukázat, co tam ti Rusáci nechali. Uspořádali proto cestu pro novináře, přistavili autobusy a ty jsi se mohla přihlásit a jet tam. Bylo třeba mít akreditaci, kterou jsem měl, ale bylo taky potřeba mít helmu a vestu, a ty jsem neměl, protože jsem nechtěl jezdit někam, kde se střílí. Jeden den odešli Rusáci a druhej den tam začala přijíždět ukrajinská armáda, policie a objevovali desítky mrtvol rozesetých po městě, po ulicích, v domech, jak je tam Rusáci pozabíjeli. Ukrajinci je tam nechali, neuklízeli je 2, 3 dny, přivezli tam novináře, přivedli je na tohle místo a řekli, tohle si vyfoťte, jestli chcete. Nicméně z hlediska novinářů, hlavně fotografů, to bylo na hraně, bylo to organizovaný, nebyla to vyloženě reportérská práce na vlastní pěst. Fotografové to ale zřejmě neřešili, přihlásili fotky i do Czech Press Phota, jak je vidět, ale nicméně je to řízená věc.“
Nechci tím znevažovat vítězné snímky, je ostatně sporné, zda je důležitější, za jakých okolností vznikly, nebo jaké je jejich poselství, což dokládají i informace od Petry Procházkové, která spolu s Gabrielem Kuchtou po roce navštívila místo tragédie. Své pátrání popisuje v článku pro Deník N 24. února 2023:
„Sestry Ljuda a Nina žily samy v nuzném domku, Nina měla psychický problém, byla na své sestře závislá. Jednoho rána Ljuda vyšla na ulici metr před branku svého dvorku, kde ji okamžitě zastřelil ruský ostřelovač. Nina potom zemřela hlady a chladem. Obě těla ležela nepohřbena přes měsíc, než došlo k osvobození Buči a zpřístupnění válečných hrůz novinářům.“
Nicméně se domnívám, že slova novináře Marka Švehly o velké koncentraci a organizovanosti novinářů v místě tragédie potvrzují i ostatní fotografie V. D. Mácy, které z Buči publikoval.

(https://denikn.cz/1087793/pribeh-jedne-fotografie-uz-vime-proc-zemrely-sestry-a-muz-na-kole-po-roce-na-miste-cinu/?ref=tit).

(2.11)

(2.12)

(2.11, 2.12) https://darvikphotography.com/buca

(1.6) O tomto jevu hovoří také fotograf Juraj Mravec 19. dubna 2022 v Deníku N. Popisuje, jak se při fotografování významných scén koncentruje na jednom místě špička současné světové dokumentaristiky, autoři, jejichž monografie si prohlížel jako teenager.

Velmi silně a autenticky nicméně působí snímky z Irpině. Zachycují realisticky tělesné ostatky obětí, evakuaci obyvatel se svými mazlíčky na pozadí naprosto zničených výdobytků civilizace. Velmi působivý je výjev hořícího domu, před kterým je zaparkovaná dětská tříkolka, připravená k použití. Nebo poutače na hudební festival z mírových časů, v pozadí je ovšem činžák proděravělý raketou.

(2.13)

(1.6) (https://www.youtube.com/watch?v=oFfid1GEmdM)
(2.13) https://darvikphotography.com/irpin

(2.14)

(2.15) Mráz po zádech běhá z torza těla, které má ještě na zádech batoh, ačkoliv mu chybí končetiny.

(2.14, 2.15) https://darvikphotography.com/irpin

(2.16)

(2.17)

(2.16, 2.17) https://darvikphotography.com/irpin

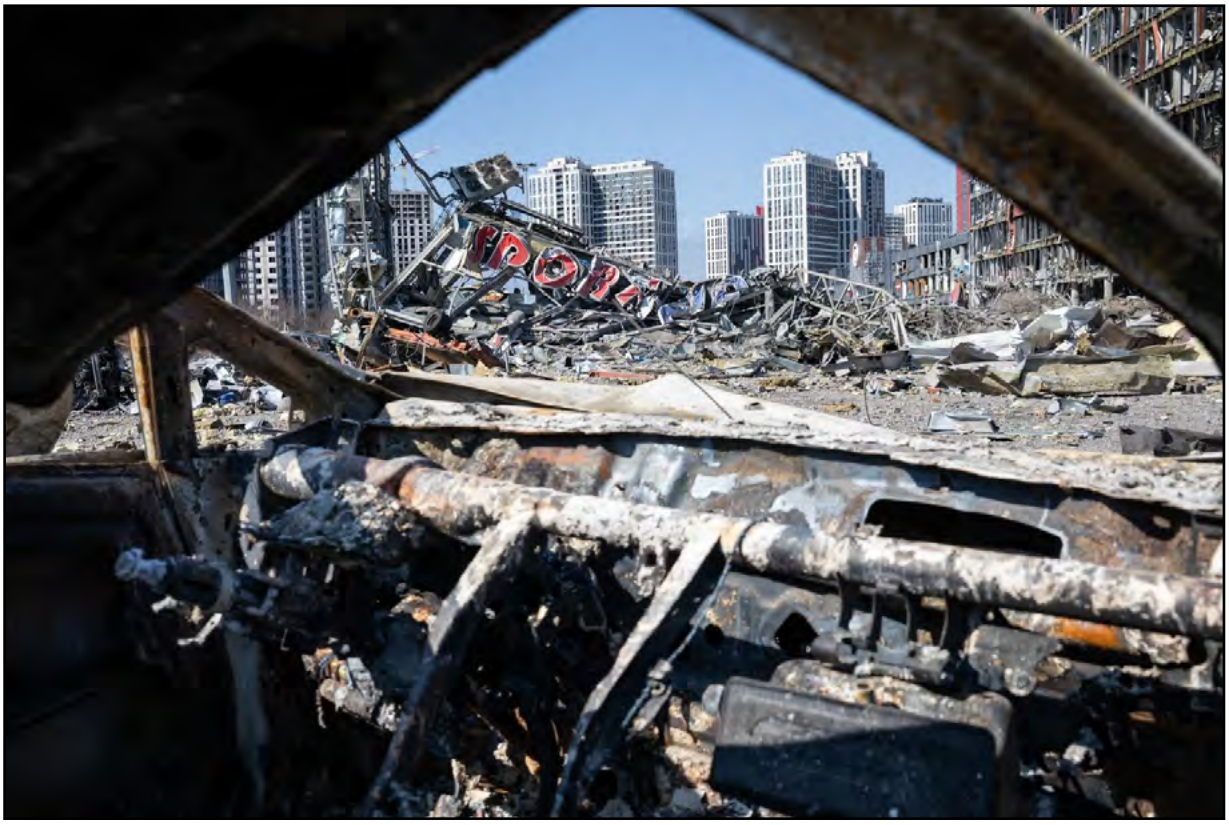

(2.18)

(2.19)

(2.18, 2.19) https://darvikphotography.com/irpin

(2.20)

(2.21)

(2.20, 2.21) https://darvikphotography.com/kyiv-2022

(2.22)

(2.23) Fotografie z Kyjeva ukazují kromě škod na obytných domech také snahu o normální fungování ve městě za nenormálních podmínek.

(2.22, 2.23) https://darvikphotography.com/kyiv-2022

(2.24)

(2.25) Snímky z Mariupolu a Dnipra jsou obrazy naprosté zkázy a zmaru.

(2.24, 2.25) https://darvikphotography.com/cities-under-fire

(2.26)

(2.27) Zvláštní pozornost věnoval Máca záchranářům a lidem, kteří se podíleli na obnově měst a pomoci druhým.

(2.26, 2.27) https://darvikphotography.com/heroes-who-help

(2.28)

(2.29)Dalším tématem Mácovy práce o Ukrajině byli uprchlíci mířící na západ do neznámé budoucnosti.

(2.28, 2.29) https://darvikphotography.com/its-a-long-long-way-to-west

(2.30)

(2.31) Pozornost věnoval V. D. Máca také lidem, kteří se rozhodli Ukrajinu neopustit a přes značná rizika žít nadále ve svých domovech za velmi nejistých okolností.

(2.30, 2.31) https://darvikphotography.com/we-will-stay

(2.32)V dubnu 2023 chystá V. D. Máca vydání knihy Deníky z války, která má obsahovat 150 fotografií, uspořádaných do 3 částí. Publikace má být nákladná a není proto jisté, že vydavatel získá pro realizaci dostatek finančních prostředků.

(2.32) https://www.donio.cz/vojtech-darvik-maca-deniky-z-valky

3. GABRIEL KUCHTA

(2.33)
Gabriel Kuchta (narozen 1990 na Slovensku) z Deníku N obsadil třetí místo v soutěži Czech Press Photo v kategorii aktualita rovněž snímkem z Buči s překvapivě obdobným motivem, jaký měla vítězná fotografie této soutěžní kategorie od Vojtěcha Darvíka Mácy.
Gabriel Kuchta přišel do Deníku N na podzim 2018 ze slovenského deníku SME, kde působil 8 let jako fotoreportér. Při podrobném prohlédnutí Instagramu zaujme autorův vývoj od žánrových spíše výtvarných snímků z roku 2012 až k současným nesmírně výmluvným a působivým fotografiím z Ukrajiny. Zdá se, že k významnému posunu v jeho tvorbě došlo v roce 2020, kdy fotografoval na řecko-turecké hranici u Edirne strašlivou situaci migrantů. Fotografie jsou prodchnuty porozuměním pro lidské starosti a trápení, což je od té doby v jeho tvorbě stále výraznější. Navíc si Kuchta vybírá aktuální a naléhavá témata. Zachytil, jak syrští uprchlíci pronikají přes polské hranice na západ, rovněž z Polska pocházejí záběry událostí kolem prezidentských voleb, které provázely silné emoce a protesty. V roce 2020 Kuchtu zaujaly projevy a agresivita fotbalových fanoušků, které zaznamenal v Praze a v Plzni. Dokumentoval také období koronavirové pandemie v prázdných ulicích Prahy, a to mimo jiné formou portrétů lidí zahalených rouškami. Jistě stojí za

2.33/ https://www.facebook.com/enkocz/posts/331049131078236/

pozornost stylizovaná, výtvarně vynikající a obsahově silná fotografie obrysů pražských věží doplněných siluetami lidí cvičících venku na Karlově mostě. Covidové doby se rovněž týkají fotosérie z Mezinárodního filmového festivalu Karlovy Vary 2020, dále záznam performance umělců na střeše pražského paláce Lucerna nebo členů cirkusu la Putyka vystupujících za výlohami prázdných kaváren a barů. Člověka také silně zasáhnou snímky zachycující umírající pacienty na jednotkách intenzivní péče, únavené zdravotníky nebo záběry z protestů proti coronavirovým opatřením.
V červnu 2021 se hlavními tématy dokumentaristů stalo tornádo na jižní Moravě a ničivé záplavy v Německu.
(1.7) Vzhledem k velké angažovanosti v žhavých tématech odjel Gabriel Kuchta na Ukrajinu ihned po vypuknutí konfliktu. O své cestě a o přístupu k válečné fotografii hovořil v diskusním pořadu slovenského Denníku N 19. dubna 2022. Odpovídal spolu se slovenskými kolegy Vladimírem Šimíčkem a Jurajem Mravcem na otázky Mirka Tódy. Mluvený projev Gabriela Kuchty je velmi stručný a drsný v porovnání s výmluvností jeho fotografií, které ukazují hluboký soucit a porozumění pro lidské utrpení. Z rozhovoru vyplývá pouze to, že Kuchta fotografuje stále a za všech okolností, necítí se být ryze válečným fotografem, je to prostě jeho práce, a tak ji dělá nejlépe, jak umí. Zamýšlí se nad etikou publikovaných snímků, jde mu například o to, aby znetvoření lidé nebyli rozpoznatelní, aby se nedotkl citů jejich příbuzných. Tragické události se naučil nepouštět si příliš k tělu, pobytem ve válce se zatím necítí poznamenaný. Většinou ale fotí mimo frontovou linii, kde totiž může být situace odlišná. Realitu války si naplno uvědomil v Buči, kde viděl velké množství mrtvých.

(1.7) https://www.youtube.com/watch?v=oFfid1GEmdM

(2.34)

(2.35) Snímky z první uprchlické vlny 25. února 2022 zachycují smutek a loučení

(2.34, 2.35) https://twitter.com/gabrielkuchta

(2.36)

(2.37) Z 27. 2. 2022 pocházejí záběry přímo z Ukrajiny, a to z opevňování Žytomyru. První ranění, první zničené domy, ve Lvově pak utrpení lidí, kteří byli nuceni opustit své domovy a hledat útočiště v krytech nebo v metru.

(2.36, 2.37) https://twitter.com/gabrielkuchta

(2.38)

(2.39) Ve Lvově vznikly také záběry pohřbů prvních obětí války.

(2.38, 2.39) https://denikn.cz/834982/reportaz-z-humanitarniho-mesta-lvov-zakladna-pro-prchajici-ukrajince-i-misto-posledniho-rozlouceni/?ref=list

(2.40) V dubnu byl pořízen právě oceněný snímek z Buči, stejně jako řada dalších, neméně silných záběrů.

(2.41) Nina zemřela patrně hladem a žízní proto, že Rusové zastřelili její sestru Ljudu

(2.40, 2.41) https://denikn.cz/853753/reportaz-dalsi-a-dalsi-mrtvi-buca-vydava-otresna-svedectvi/?ref=list

(2.42)

(2.43)

(2.42, 2.43) https://www.instagram.com/p/CcBRYJ3riGB/

(2.44)

(2.45) Dubnové datum roku 2022 mají i snímky truchlících pozůstalých

(2.44, 2.45) https://www.instagram.com/p/CcBRYJ3riGB/

(2.46)

(2.47)

(2.46, 2.47) https://twitter.com/gabrielkuchta

(2.48)

(2.49)

(2.48, 2.49) https://twitter.com/gabrielkuchta

(2.50

(2.51)

(2.50, 2.51) https://twitter.com/gabrielkuchta

(2.52)

(2.53)

(2.52, 2.53) https://www.instagram.com/p/Cljp7OILGLr/

(2.54)

(2.55) V září 2022 zachytit Gabriel Kuchta události spojené s pohřbem královny v Londýně, vrátil se po půl roce na Ukrajinu a vytvořil srdcervoucí snímky v nemocnici v Dnipru. Bez příkras odhalují hrůzy zákulisí války, její dopady na zdraví a lidské osudy.

(2.54, 2.55) https://www.instagram.com/p/Cljp7OlLGLr/

(2.56)

(2.57) V Kyjevské oblasti Horenka v listopadu 2022 zaznamenal živoření lidí v poničených domech bez elektřiny, vody a topení.

(2.56, 2.57) https://www.instagram.com/p/Cljp7OlLGLr/

(2.58)

(2.59) (1.8) G. Kuchta se znovu vypravil na Ukrajinu na počátku jara 2023, kde pobýval s vojáky v zákopech a dokumentoval záchranné akce, kterých se účastnil i proslulý český zdravotník Taylor. Ten byl 10 dnů po reportáži bohužel sám těžce raněn a po převozu do Prahy v nemocnici zemřel.

(2.58, 2.59) https://www.instagram.com/p/Cljp7OILGLr/
(1.8) http9://denikn.cz/1089776/pockejte-tady-nemusime-skapat-vsichni-rekl-ceskeho-zachranare-na-fronte-si-uz-take-nasla-strepina/

Dne 3. května 2023 mi Gabriel Kuchta poskytl v holešovické Kobře tento rozhovor:

1. Jak se mění postavení reportážní válečné fotografie v průběhu konfliktu poté, co je svět zaplaven obrovským množstvím obrazového materiálu?

Je pravda, že na Ukrajinu jezdí hodně novinářů, já se tím ale moc nezabývám. Práce se za ten rok změnila. Když spadla raketa do Kyjeva, tak jsme tam všichni běželi fotit následky. Teď, když jsme někde na cestě, a když to není vyloženě blízko, necháme to být, další raketa z tisíců. Je to smutné, že tam nějací lidé zahynou, ale už bychom kvůli tomu necestovali X hodin. Ta story se trochu posunula, už to není o pálení raket, už si to žádá víc. Už jde o přidanou hodnotu nad informaci.

2. Je nějaká oblast, která doposud nebyla dostatečně v tomto konfliktu zdokumentovaná?

Celkově není moc pokrytá přímo fronta, k tomu jsou objektivní důvody. Hlavní je ten, že tam není moc co fotit. Je to díra v zemi, do které pálí z jedné i druhé strany, pracovat se tam moc nedá, je to vlastně vizuálně nezajímavé. Prostě voják, jak čeká, nebo střílí z toho zákopu, je to trochu monotónní…

3. Kterých vlastních snímků z této války si nejvíce ceníte a proč?

Pro mě byly asi nejzajímavější tři momenty: Buča, to je samozřejmě silný zážitek jak lidsky, tak fotograficky, osobně se to člověka nějak dotkne. Potom pohřeb ukrajinských vojáků ve Lvově, tam byl plný kostel, plná katedrála, sdílený smutek stovek lidí najednou. Bylo to i fotogenické – otevřená rakev, rodiče truchlili nad tělem. A ještě poslední věc, nedávno jsme chodili se zdravotníky v blízkosti fronty, sbírali jsme raněné, ošetřovali je. Fotograficky to moc zajímavé nebylo, ale pro mě to byl silný osobní zážitek, asi spojený s větším strachem, nebo obavou, protože nebezpečí bylo velmi blízko, to ale na těch obrázcích není vidět. Tyto tři momenty si zapamatuji navždy.

4. Věříte v možnost ovlivnění reálných událostí pomocí změny veřejného mínění pořízením „ikonické“ fotografie?

Osobně na tyto věci nevěřím. Já si myslím, že je důležité, aby to fungovalo jako celek, aby tam lidi jezdili, pracovali, aby o tom mluvili, abychom odtud vozili fotky. Možná to souvisí s tím, že nemám ambici vytvořit nějakou takovou fotku.

5. Přesto, myslíte, že už fotografie této síly v době konfliktu na Ukrajině vznikla?

To nevím, co myslíte vy? Ty fotky z porodnice, ano? Ano, je pravda, že to Žeňa (poznámka: Jevhen Maloljetka) v tom Mariupolu udělal výborně, klobouk dolů. A asi bych souhlasil, že v té záplavě fotografií… Spíš je to o tom příběhu, Žeňa tam má i příběh, i krásné fotografie. Je to jedna z fotek, které se zapíší do této války. Důležitý je message, který byl předaný světu, pomohly tomu i média i výhra ve World Press Photu. Na druhou stranu vznikají i jiné legendy, například to video, kde voják potáhne z cigarety, zvolá „Sláva Ukrajině“ a Rusové ho zastřelí. Pro někoho to také může být ikonické, nezapomenutelné, ocení odvahu toho vojáka.

6. Má být veřejnost ušetřena pohledů na drastické scény a tím udržována v iluzi, že válka není až tak strašná?

Já si myslím, že není třeba šetřit publikum, ale na druhou stranu je třeba s tím pracovat tak, aby to nebylo prvoplánové. Vyfotit nějakou zohavenou mrtvolu dokáže prostě každý, pokud má na to žaludek. Pro mě je důležitější vyfotit to tak, aby to mělo nějakou vizuální hodnotu, aby to předalo informaci, a na to není vždycky potřeba, aby tam byla ustřelená hlava. Důležitý je kontext. Ale každý to může mít jinak.

7. Sledujete práci svých kolegů, ať zahraničních, českých nebo ukrajinských? Je práce některého z nich pro Vás výjimečná?

Samozřejmě ano, je to součást naší práce. Je tam spousta známých fotografů, například už tam byl i Nachtwey. Dokonce fotil v Buči stejnou mrtvou paní jako já, samozřejmě to měl lepší. (Smích)
Ukrajinští fotografové mají výhodu proti nám už jen tím, že jsou tam stále, čas je podstatná věc pro každou fotku. Ale ne všichni fotografové běhají neustále na frontu, někteří fotí portréty nebo nějaké koncepty.

8. Všimla jsem si, že Vaše poslední fotografie jsou velmi odlišné od předchozích, jsou až abstraktní.

Stalo se to náhodou, jako vždycky. V noci jsme jeli z fronty a vezl jsem se autem, které mělo infračervené světlo. Oko nevidí nic, ale foťák trochu ano. Auto se třese, dal jsem tam asi 12 000 ISO, clona 1,4, čas 1/10. Je to rozostřené, ale zdálo se mi to jako taková hračka, připadalo mi to docela fajn, tak jsem to dal na Instagram, jinde jsem to nepoužil. Možná v tom ale budu časem pokračovat, třeba z toho vznikne nějaká série. Taky jsem přemýšlel, že bych fotil takové krajinky, hodilo by se na to panorama, ale zatím jsem se k tomu nedostal, protože máme spoustu reportérské práce.

9. Pokud se chystáte na Ukrajinu vrátit, jakému tématu se chcete věnovat?

Teď jsem se vrátil předevčírem. Tentokrát jsem tam nebyl kvůli práci. Udělali jsme takovou sbírku, vezli jsme tam sanitky. Znovu se chystáme, až začne ofenziva. Podle toho se tam vrátíme, na tom také záleží, co budeme dělat. Je ještě potřeba posbírat nějaké kontakty, to je práce na dlouho.

10. Nezdá se Vám, že na řadě fotografií z Ukrajiny poněkud splývá autorství?

Když jsme minulý rok v květnu stáli na parkovišti v Záporoží, kam vozili uprchlíky z Mariupolu a z okupovaných území, byla nás tam taky banda asi deseti fotografů z předních světových časopisů, tři dny jsme tam seděli na parkovišti a čekali, až přijedou z Azovstalu. Všichni to máme podobné, byla to stejná situace, myslím, že je to v pořádku. Jde o to být na místě v rozhodující chvíli. Fotografové plní zadání médií, tvoří „tisknutelné“ fotky. Na vlastní tvorbu není prostor.

11. Jak to bylo s Czech Press Photem? Nebylo pro Vás překážkou, že vítězná fotografie vznikla za poněkud organizovaných podmínek?

Nebyl jsem v Buči první den, kdy probíhal Press Trip. Je to ale běžná praxe, dělá se to proto, že kdyby tam pustili stovky novinářů, tak je v tom hrozný nepořádek a předpokládám, že to území tehdy ještě nebylo vyčištěné od min. Já jsem tam přijel pár dnů po tom, vystoupili jsme z auta a dělali jsme, co jsme chtěli. Ti reportéři nebyli nadšení, že museli být za páskou, každý by si to chtěl dělat podle sebe. Šlo tady ale víc o ten message než o naše kreativní ega.

Do Czech Press Phota jsem poslal jenom pár fotek, asi 6, protože je to fajn pro naše noviny – Deník N, nechtělo se mi v tom přehrabávat a posílat tam 20 souborů z různých měst, možná jsem to trochu odfláknul… (Smích)

12. Je nějaká důležitá otázka týkající se reportážní práce na Ukrajině a žádný redaktor Vám ji doposud nepoložil?

Já asi nemám nějakou zprávu, kterou bych chtěl předat, nemám nachystané poslední slovo, osobní moudrost, to nemám, no…

(2.60, 2.61, 2.62, 2.63))

(2.60, 2.61, 2.62, 2.63) https://www.instagram.com/p/Cqz51yvLkcQ/

4. LENKA KLICPEROVÁ

(2.64)

(1.9, 1.10) Lenka Klicperová (narozená 1976 v Pardubicích) je jednou z důležitých tváří české válečné fotografie nejen na Ukrajině. Její záběr se neomezuje pouze na fotografii, natáčí také zpravodajské příspěvky (Reportéři ČT) a reportáže zejména pro Českou televizi (např. Slzy Konga, Latim – Obřezané, Iráčanky, Ženy v zemi Tálibánu), od roku 2016 spolupracuje také s týdeníkem Reflex, přispívá do časopisu ECHO a dalších médií. Čtrnáct let byla šéfredaktorkou časopisu Lidé a země. Navštívila jako reportérka řadu afrických zemí, mimo jiné i válkou sužované Somálsko, několikrát působila v Afganistánu. Její činnost v těchto oblastech souvisí i se založením občanského sdružení Femisphera v roce 2008 s Olgou Šilhavou, jehož cílem je fokus na důležitá ženská témata, jako je ženská obřízka, sexuální násilí, nerovnost pohlaví. Neomezuje se pouze na zpravodajství z problematických oblastí, výtěžky ze své činnosti často využívá k přímé pomoci, např. při nákupu vybavení pro školu v severosyrské Kobani.

Od roku 2014 se zabývala válkou s Islámským státem v Iráku a v Sýrii.

Je nositelkou více než 10 nominací a cen v soutěži Czech Press Photo jak v oblasti fotografie, tak videotvorby.

Dlouhodobě spolupracuje s Markétou Kutilovou, se kterou vydala řadu knih,

(2.64) Foto: Antonín Kratochvíl
(1.9) https://lenkaklicperova.cz/o-lence/info/,
(1.10) https://cs.wikipedia.org/wiki/Lenka_Klicperov%C3%A1

např. „Islámskému státu na dostřel I a II“, nebo „Ve válce“. V roce 2019 vyšla kniha s názvem „AK47“, kterou Lenka Klicperová sepsala z vyprávění Antonína Kratochvíla. K Sýrii se opět vrací společná publikace obou autorek z roku 2020 „Válka je mým osudem“. V témže roce vydaly ještě titul „S lékaři v první linii“ o práci zdravotníků v boji s koronavirovou pandemií v Čechách. O rok později následovalo svědectví z války v Náhorním Karabachu pod názvem „Poslední zapálí vesnici“.
Lenka Klicperová je spoluautorkou knihy kolektivu autorů „Ukrajina: válka kolem nás“ z roku 2022.

(2.65)
V roce 2020 byla zařazena do prestižní databáze Women Photograph, vyhrála také nebo se umístila na předních pozicích řady významných mezinárodních soutěží.

(1.11) Z článku Příběh fotografie – Lenka Klicperová – Ruskij mir se dozvídáme, že se na Ukrajinu vrací opakovaně (během minulého roku podnikla asi šest cest), přestože země nebyla před konfliktem ve středu jejího zájmu.

(1.12) Z 9. března 2022 pochází její zpravodajství pro Reflex z Žytomyru, ve kterém uvádí na pravou míru ruské informace o útocích na vojenské cíle, podává svědectví o pravém opaku. Vyzdvihuje houževnatost a odvahu

(2.65) https://www.databazeknih.cz/knihy/ukrajina-valka-kolem-nas-505225
(1.11) https://www.czechphoto.org/detail-novinky/1975-47/pribeh-fotografie-lenka-klicperova-russkij-mir/
(1.12) https://www.reflex.cz/clanek/valka-na-ukrajine/112108/klicperova-ukrajina-je-plna-zelenskych-lide-nespi-a-ridi-obranu-i-mhd-zatimco-je-rusove-bombarduji.html

Ukrajinců.

Mnohokrát se vyjadřovala ve svých příspěvcích také k vývoji bojů, zaujala stanovisko k obvinění Amnesty International z ohrožování civilistů kvůli strategii ukrajinské armády. V tomto článku shrnuje svůj postoj takto:
(1.13) „Násilí, které Rusko na Ukrajině rozpoutalo, se nedá ničím ospravedlnit. Ani relativizovat tím, že Ukrajinci dělají chyby. Nejsou hrdinové bez bázně a hany. Tedy určitě ne všichni. I když já jsem tam pár skutečných hrdinů potkala osobně. A pár už je jich také mrtvých… Ale ten, kdo nese odpovědnost za mrtvé ukrajinské civilisty, je ten, kdo po zuby ozbrojený překročil hranice suverénní země a začal válčit. Tedy putinovské Rusko."
Ani Lence Klicperové se nevyhýbají nevybíravé a agresivní útoky oponentů, kteří se extrémně vymezují vůči jejímu svědectví a názorům. Ostatně na překrucování faktů, dezinformace a útoky ve svých článcích upozorňuje řada reportérů tohoto konfliktu.

(1.14) Lenka Klicperová se k válce na Ukrajině vyjadřovala v dlouhé řadě příspěvků, např. pro Stream na Novinkách.cz 1. července 2022:
Zde mimo jiné popisuje, jak je těžké navázat kontakty pro novinářskou činnost. Práce u ukrajinské armády na frontové linii je prakticky nemožná z bezpečnostních důvodů, cesta vede podle ní spíše přes vazby na dobrovolnické skupiny. Prvotní je hovořit s velitelem jednotky a řídit se jeho pokyny, aby nedošlo k úniku nežádoucích informací, které by mohly ohrozit aktéry. Toto jsou omezení, která je nutné respektovat, nicméně limitují reportérskou práci. Přítomnost novinářů je totiž vždy pro jednotku zátěží, nicméně v navázání kontaktů jí často pomáhá fakt, že je žena v téměř výhradně mužském prostředí. Vnímá, jak je nebezpečné přesytit veřejnost ukrajinským konfliktem. Může se stát, že začne být pro média nezajímavý, a ta se pak raději věnují aktuálním domácím problémům. I z toho důvodu jsou novináři v honbě za atraktivním snímkem tlačeni do stále nebezpečnějších a riskantnějších situací. Vždycky se musíte rozhodnout, ze které strany budete reportovat. Pro Lenku Klicperovou bylo vždy z morálních důvodů rozhodující, kdo je agresor a kdo napadený. Časem pochopila, že si lidé mohou její práci vykládat různě, mohou v ní nacházet nezamýšlené. Je pro ni ale důležité, aby měla sama dobrý pocit z odvedené práce. Snaží se také sledovat zpravodajství protistrany, pochopit ruské myšlení, chce používat rozum, nejen emoce.
(1.15) V rubrice ČT Art „Fotografové v hledáčku" byl uveřejněn 8. srpna 2022 velmi pěkný a výstižný portrét Lenky Klicperové:

(1.13) https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/-Sr-cky-Reporterka-napsala-jak-je-to-s-Ukrajinou-A-priletel-kyblik-spiny-710961
(1.14) https://www.stream.cz/zahranicni-9232/zbytecna-valka-s-novinarkou-lenkou-klicperovou-64359292
(1.15) https://art.ceskatelevize.cz/inside/fotografove-v-hledacku-lenka-klicperova-fotografie-nemuze-byt-objektivni-jde-o-emoce-dJ9kD

Z něho pocházejí citáty, které přibližují pohled autorky: „Každá válka je vizuálně úplně jiná. V případě války v Sýrii se jednalo spíše o boj na blízko, což se dalo zobrazit a pracovat s tím. Ale teď, když přijedete na Ukrajinu, jednotlivé strany mezi sebou bojují na opravdu dlouhé vzdálenosti – a to se špatně zachycuje. Musíte mít buď štěstí, nebo být na místě pořád."
„Objektivní může být zpravodajství, které děláte na tři minuty, ale když pracujete na reportáži, nemyslím si, že je objektivita hlavní hodnota. Jde zejména o to přinést obraz té situace, jak ji vnímají lidé na místě," tvrdí fotografka a dodává: „Ani fotografie nemůže být objektivní, musí v ní být v prvé řadě emoce, jinak nemá smysl."

(1.16) V rozhovoru z 13. listopadu 2022 pro Český rozhlas Dvojka popisuje, co ji na válce tak intenzivně přitahuje. Naplno se totiž projeví lidské vlastnosti, a to nejen ty zlé, ale i ty dobré. Lidé si pomáhají, o vše se dělí, jsou obětaví. Život je tváří v tvář možné smrti velmi intenzivní. To vše jí pak chybí v normálním životě. Přesto je pro ni mír naprosto zásadní, hovoří o něm v souvislosti se svojí tvorbou: „Pokud se mi daří ukázat lidem, co je válka zač a jak je mír opravdu důležitý, i když je to otřepaná fráze, tak bych byla šťastná. Protože válka nejsou čísla zabitých, ale osudy lidí. Každý člověk má za sebou svoji rodinu a své blízké. I ruští vojáci."

(1.17) O prostředí, ve kterém se na Ukrajině pohybuje, si můžeme udělat velmi přesnou představu z pořadu České televize Reportéři ČT z 22. listopadu 2022 s názvem „Čeští dobrovolníci na ukrajinské frontě bojují i zachraňují", který vytvořila spolu s Markétou Kutilovou. Z dokumentu je zřejmé, že se autorky pohybovaly v bezprostřední blízkosti frontové linie, jsou vidět a slyšet silné výbuchy, zaznamenány jsou zásahy zdravotníků odvážejících zraněné a mrtvé. Sanitka projíždí zdevastovanou krajinou a naprosto zničenými vesnicemi, které nedávno opustila ruská armáda, těla padlých vojáků stále zůstávají poházená po zemi.

(1.18) Tématem dobrovolníků na Ukrajině se Lenka Klicperová zabývá také v rozhovoru pro Český rozhlas Plus ze 4. prosince 2022: Zazní zde i výpovědi čtyř českých vojáků.

(1.16) https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/reporterka-klicperova-ukrajina-valka-donbas-situace-na-fronte_2211131515_kac
(1.17) (https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3545377-reporteri-ct-cesti-dobrovolnici-na-ukrajinske-fronte-bojuji-i-zachranuji-vybavu-si)
(1.18) (https://plus.rozhlas.cz/v-ukrajinskych-uniformach-dokument-o-cesich-kteri-sli-dobrovolne-bojovat-do-8880003)

(2.66)

(2.67)

(2.66, 2.67) https://www.instagram.com/lenkaklicperova/?hl=cs

(1.19) Na Instagramu Lenky Klicperové najdeme tento příspěvek:
„Ani nevím, jak se to stalo, ale moje fotka se ocitla na titulní stránce amerického Bloomberg Businessweek. Byla to těžká cesta na frontu do vesnice Terny, před Rusy obsazenou Kreminnou. Když jsme jeli tam, raketa v silnici ještě nečněla. Cestou zpátky už ano a pár minut na to nás podobnou Rusové ostřelovali - střepiny dopadaly třicet metrů od našeho auta. A přitom to na titulce té Smerči tak sluší!:-) Čerstvá, ještě z ní teče olej či co. Ta cesta byla nezapomenutelná taky díky lidem, s kterými jsem tam byla a prožívala ty těžké a hlučné chvíle prakticky neustálého ostřelování. Díky Petrovi, Tomášovi, Matějovi a Pavlovi.
Za dva dny se vydávám opět na cestu a po téhle silnici, na níž se stále válčí se stejnou intenzitou, asi pojedu zase... Skončí to někdy?
P.S. ale z pohledu šéfredaktorky - je to teda perfektní titulka:-) Good job Bloomberg! Asi slušnej oddíl:-)

(2.68)

(1.19) (https://www.instagram.com/p/Co2An3hLOMQ/?hl=cs):
(2.68) (https://www.instagram.com/p/Co2An3hLOMQ/?hl=cs):

(1.20) Na facebookové stránce Lenky Klicperové nacházíme vyjádření týkající se jejích stěžejních snímků z Ukrajiny, které byly oceněny v soutěži Czech Press Photo 2022 v kategorii Reportáž, kde byly ovšem prezentovány barevně: „Tu sérii jsem dala do černobílé. Já totiž pořád víc a víc cítím tuhle válku černobíle (a teď to myslím z hlediska obrazu:-). Ona mi totiž tak strašně připomíná všechno to, co jsem četla o druhé světové, ty obrazy, které vidím na Donbase, jsou jako by z oka vypadly starým černobílým fotkám z druhé světové. To bláto je stejné, ta zima, to utrpení obyčejných lidí i vojáků...“

(2.69)

(1.21) Více o této sérii nazvané Russkij mir se můžeme dozvědět na stránkách Czech Press Photo v části Příběh fotografie: „Žytomyr se stal mou první válečnou štací. Jezdily jsme s Janou podle navigace mým soukromým autem a dokumentovaly hrůzu, jakou jsme si ani jedna nedokázala do té doby v Evropě představit. V noci jsme se scházely v krytu s těmi pár novináři, kteří zde také pracovali. Ostatní byli v Kyjevě. Tam jsme se přesunuly záhy také, ale Žytomyr mi z té doby přirostl k srdci. Tady jsem nafotila emotivní fotku Olexandra nad troskami jeho domu, z nichž právě vytáhl jako zázrakem živou a zdravou kočku Pipu. „Už jim nikdy nedovolím, aby ti ublížili, holčičko moje,“ jeho slova mi budou znít v uších už napořád. Nemít neustále před obličejem foťák, kterým točím i videa, nejspíš bych pořád jen plakala. V Malynu jsem fotila pohřeb celé rodiny, na jejíž dům svrhli Rusové leteckou pumu. Obyčejný civilní dům, žádný sklad zbraní. Kolem byly jen další rodinné domky. Mezi mrtvými dvě jednoletá dvojčátka…“

(1.20) https://www.facebook.com/KlicperovaLenka?locale=cs_CZ
(1.21) https://www.czechphoto.org/detail-novinky/1975-47/pribeh-fotografie-lenka-klicperova-russkij-mir/
(2.69) https://www.instagram.com/lenkaklicperova/?hl=cs

(2.70)

(2.71)

(2.70, 2.71) https://www.instagram.com/lenkaklicperova/?hl=cs

(2.72)

(2.73)

(2.72, 2.73) https://www.instagram.com/lenkaklicperova/?hl=cs

(2.74)

(2.75)

(2.74, 2.75) https://www.instagram.com/lenkaklicperova/?hl=cs

(2.76)

(2.77)

(2.76, 2.77) https://www.instagram.com/lenkaklicperova/?hl=cs

(2.78)

(2.79)

(2.78, 2.79) https://www.instagram.com/lenkaklicperova/?hl=cs

10. května 2023 se mi podařilo telefonicky spojit s paní Klicperovou a získat rozhovor:

1. Jak se mění postavení reportážní válečné fotografie v průběhu konfliktu poté, co je svět zaplaven obrovským množstvím obrazového materiálu?

Já bych neřekla, že vidím nějakou dramatickou změnu, je to stav, který už zažíváme posledních minimálně 10 let, možná teď trochu akceleruje, ale je to pořád ten stejný proces.

2. Je nějaká oblast, která doposud nebyla dostatečně v tomto konfliktu zdokumentovaná?

Je tam třeba velmi mediálně diskutované téma unesených ukrajinských dětí do Ruska, což se velmi těžko dokumentuje, a ještě hůř fotí. Je otázka, v jaké míře a na jakých územích se tyhle hrůzy dějí, je to hodně neucelené, hodně zahalené, něco deklaruje ukrajinská strana, něco ruská, ale jaká je objektivní realita, se moc neví.

3. Kterých vlastních snímků z této války si nejvíce ceníte a proč?

Asi je celkem logické, že nejvíc si vážím těch fotek, u kterých mi opravdu hrozilo vysoké riziko úmrtí. Možná nejsou tak umělecky nebo reportážně zajímavé, ale člověk ví, co musel všechno absolvovat, aby ty fotky udělal, pak se na to díváte zkrátka jinak. Na jednom z posledních výjezdů na nulovou linii na Kreminně, kde se mi podařilo nafotit záchranáře, jsem při každém zmáčknutí spouště mohla být mrtvá.

4. Věříte v možnost ovlivnění reálných událostí pomocí změny veřejného mínění pořízením „ikonické“ fotografie?

V principu asi ano, je ale čím dál náročnější naplnit tuhle definici ikonické fotografie. Pro mě třeba poslední fotka, která vzedmula celosvětové mínění a vůbec vhled do situace, byl utonulý kurdský chlapeček Alan, kterého vyplavilo moře někde v Turecku. Ten snímek měl tenkrát takovou moc, že na uprchlickou krizi se mnoho lidí začalo dívat lidskýma očima, snažili se za tím vidět i příběhy nešťastných lidí, kteří chtějí žít svůj život někde v míru a klidu. No a na Ukrajině by to asi částečně mohla splňovat fotografie Maloljetky z Mariupolu, jeho záběry byly pro mě hodně silné, ale na druhou stranu je

na Ukrajině spousta dalších skvělých fotografů, kteří dělají kvanta naprosto dokonalých a vynikajících fotografií, nejsem si jistá, jestli lze některou označit za přelomovou. Pohybuje se tam řada fotografů světového formátu.

5. Má být veřejnost ušetřena pohledů na drastické scény a tím udržována v iluzi, že válka není až tak strašná?

Já bych veřejnost nijak nešetřila. Je to prostě válka a lidé by to měli vidět. Samozřejmě fotograf se musí snažit, aby se na ten obraz dalo koukat. Já to dělám tak, že když tam jsou mrtvoly, zabírám scénu z takového úhlu, aby celek vypovídal o situaci, aby bylo jasně vidět, že je to děsivé, ale na druhou stranu, aby to nebyly přílišné detaily, ze kterých se vám udělá špatně fyzicky.

6. Sledujete práci svých kolegů ať zahraničních, českých, nebo ukrajinských? Je práce některého z nich pro Vás výjimečná?

Určitě ukrajinská dvojice Maloljetka a Chernov, pak sleduji řeckého fotografa AP Arise Messinise, který je neuvěřitelně odvážný. Dále Paul Hansen, švédský fotograf Eddy van Wessel, který má také vynikající černobílé fotky. To jsou lidé, které znám osobně, takže už je vnímám spíš jako přátele, ale samozřejmě jejich tvorba je pro mě velmi zajímavá a sleduji je moc ráda.

7. Dá se tím inspirovat, nebo má každý specifické podmínky?

Ne, že bych se inspirovala přímo fotkami, ale používám je jako určitý indikátor možnosti, kam se mohu, nebo nemohu dostat i já. Vím, že když tam nepronikl Eddy van Wessel, tak že to asi opravdu nejde. Co se týče válečné fotky, tak bohužel platí, že musíte být přímo na tom nebezpečném místě, abyste udělala dobrou práci, jde to ruku v ruce.

8. Ovlivňuje zadání médií styl pořizovaných fotografií? Zbývá prostor na autorský rukopis?

Já žádného zadavatele nemám, takže ne. Dělám si to po svém a pak se to snažím prodat.

9. Vidíte sílu sdělení ryze v žurnalistické fotografii, nebo vás inspirují pokusy kolegů o jiná vyjádření například formou koláží, nebo náladových abstraktních obrázků?

Moje cesta je jedině žurnalistická fotografie. Nejsem zdatná v programech, ve kterých se dají dělat různé věci, to já prostě neumím, ovládám pouze základní úpravy v Light Roomu. Ani mě to nebaví, nechci se to učit. Nemá cenu ptát se mě na technické věci, fotografii jsem nestudovala, neumím to, neznám. Já jsem fotograf z leknutí. Stala jsem se fotografkou, protože mi nic jiného nezbylo, ale začalo mě to bavit. Na foťáku vím, jak nastavit clonu a čas a ISO a to je všechno. Chci zachycovat to, co vidím kolem.

10. Pokud se chystáte na Ukrajinu vrátit, jakému tématu se chcete věnovat?

Už jsem tam měla být, ale trochu se vleče ukrajinská protiofenzíva, takže čekám, až to vypukne. Frontové linie se teď nehýbou, takže se nové náměty hledají opravdu těžko. Během celého konfliktu jsem strávila na Ukrajině přes 6 měsíců. Všechno už je napsáno, nafoceno třikrát, 165. příběh uprchlíka bohužel nikoho asi neohromí. Pracovala jsem i na složitých tématech jako je znásilňování žen ruskou armádou. Až se Ukrajinci posunou, budou nově osvobozená území, nové příběhy. Ale obávám se, že už jsou všichni z té války unavení včetně čtenářské a divácké obce.

11. Nezdá se Vám, že je málo vidět rukopis autorů na snímcích z Ukrajiny? Je to podobností témat?

Ze začátku třeba všichni fotili ukrajinské uprchlíky. Mě ani nenapadlo takové fotky posílat do nějaké soutěže, když to měli všichni víceméně stejné. Proč dávat do soutěží další uprchlíky, když mám nafoceno něco jiného. Neříkám, že lepšího, ale prostě jiného.
Já mám podle mě svůj rukopis, který se mi třeba ne vždycky úplně líbí, ale nic s tím nenadělám. Neumím fotit jako Kratochvíl. Hrozně bych chtěla, ale mně z toho prostě vždycky vyjde něco úplně jiného. (Smích).

5. STANISLAV KRUPAŘ

(2.80)
(1.22) Ústřední postavou mezi českými fotografy působícími na Ukrajině je pardubický dokumentarista Stanislav Krupař (narozen1972). Fotografii se začal intenzivněji věnovat v roce 2002, po gymnáziu vystudoval Lesnickou a dřevařskou fakultu Mendelevovy univerzity v Brně. V oboru ale stejně nezůstal, životní zkušenosti čerpal jako vychovatel v nápravném zařízení pro mladistvé, jako učitel na zvláštní škole nebo nádeník při zemědělských pracích v Anglii..
Od roku 2007 začal působit jako fotograf v brněnské redakci Lidových novin, o rok později v týdeníku Ekonom. Mezi lety 2009 a 2013 byl zaměstnán v týdeníku Reflex jako jeden ze tří kmenových fotografů spolu s Janem Šibíkem a Tomášem Tesařem.
Je také autorem knih: v roce 2019 byl vydán katalog k výstavě v Národním muzeu s názvem „Doma na Sibiři“, v roce 2015 vyšla kniha „Přes moře s uprchlíky na cestě do Evropy“, která byla postupně přeložena do řady jazyků, např. čínštiny, španělštiny, němčiny, angličtiny, polštiny, nebo chorvatštiny.
Svým vyprávěním přispěl také do knihy „Ukrajina, válka kolem nás“ kolektivu autorů (Szantó, Železný, Klicperová, Krupař, Pojar, Pavel, Perebyjnis, Pánek,

(2.80) https://video.aktualne.cz/dvtv/krupar-hnus-ktery-se-snesl-na-zpravu-o-ukrajine-nechapu-to-c/r~5b557f381f2f11ed8d680cc47ab5f122/
(1.22) (https://cs.wikipedia.org/wiki/Stanislav_Krupa%C5%99)

Bartuška, Vodáčková, Litvin, Novák, Kolář), kde sugestivně, živě a výstižně popisuje počátek rusko-ukrajinské války, velký zmatek, strach, rozhodování lidí, zda zůstat, utéct, či bojovat. První reakce obyvatel, rozdílnost jejich názorů a postojů. Zajímavý je také popis tlaku médií, která byla těsně před vypuknutím konfliktu nespokojená s tím, že Krupařovým fotografiím údajně chybí drama. Názor redakce se ale změnil ihned poté, co se válka skutečně rozhořela. Najednou se velmi hodilo, že je fotograf již na místě a přímo v centru dění.

Mezi lety 2011 a 2018 se pravidelně objevoval na předních příčkách v českých i mezinárodních soutěžích jako např. Czech Press Photo, Ringier Photo Award International, Sony World Photography Awards a dalších.
(1.23) Přesto, že ročník 2022 Czech Press Phota opanovala Ukrajina, což je Krupařovo žhavé téma, ceny si odnesli jeho kolegové. Autor do tohoto ročníku své práce vůbec nezaslal, protože se mu nelíbí současná koncepce soutěže. Kriticky se k ní vyjádřil spolu s dalšími fotografy v září 2019 v televizním vysílání ČT 24.
(1.24) Nicméně třebaže o zviditelnění příliš neusiluje, jeho práce jsou natolik mimořádné, že si ho úspěch najde sám, a tak byl zařazen v roce 2022 časopisem Time mezi 100 nejvýraznějších fotografů se snímkem ruského vojáka Michaila Kulikova u soudu

(2.81)

(1.23) https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2930114-znami-fotografove-odmitli-ucast-na-czech-press-photo-pry-ztratilo-kredit-reditelka-se
(1.24) https://nikonblog.cz/stanislav-krupar-a-top-100-roku-2022-podle-casopisu-time/
(2.81) https://nikonblog.cz/stanislav-krupar-a-top-100-roku-2022-podle-casopisu-time/

Na Nikon blogu o oceněném snímku Krupař říká:
„Přes moje lidskoprávní kontakty jsme se dozvěděli, že v Černihivu probíhá soud s ruským tankistou Michailem Kulikovem, který je obviněný ze střelby na civilní objekt. My jsme na jednání soudu jeli třikrát nebo čtyřikrát, a na konci, 8. srpna 2022, byl vynesený rozsudek – ten kluk dostal 10,5 roku natvrdo. U soudu se přiznal, že vystřelil ze svého tanku na civilní dům.
Ten barák ještě nebyl zkolaudovaný, takže v něm nebyli žádní lidé, tudíž díky Bohu nikoho nezabil. Pár minut poté, co na ten dům vystřelil, zničila ukrajinská teritoriální obrana jeho tank, dva jeho spolubojovníci v něm zahynuli, on se svým velitelem utekl, aby asi po hodině byli zajati, když se schovávali někde v kůlně. Velitele tanku ruská armáda okamžitě vyměnila za nějakého ukrajinského vojáka, a tento nešťastník, který pochází z Altajského kraje ze Sibiře, zůstal, a byl odsouzený. Ve své závěrečné řeči se velmi omlouval za zločin, který spáchal, a mně ve finále bylo toho kluka upřímně líto, protože působil úplně zničeně, a bylo vidět, že to nehraje – že se stydí za to, co se stalo.“

Téma současného konfliktu je pro Stanislava Krupaře ostatně natolik silné, že od vypuknutí války tráví více času na Ukrajině než v Čechách. Dodává zpravodajství převážně zahraničním médiím, pro která v současnosti pracuje, např. pro Stern, Der Spiegel, GEO, The New York Times, Time, De Standaard, Focus, Capital, Playboy, Internazionale, Die Zeit, GEO, NZZ, National Geographic. Pracuje pod německou agenturou LIAF.
Intenzita jeho zaujetí je dána dlouhodobým zájmem o východní oblasti, které se neomezují pouze na Ukrajinu, ale zasahují do Ruska, zejména na Sibiř do republiky Tuva, která je jeho velkou láskou nejen z profesního, ale také lidského hlediska.

(1.25) Svůj vztah k Sibiři popisuje velmi sugestivně v rozhovoru pro Český rozhlas Plus 21. ledna 2022. Dozvídáme se, že se vydal na východ Transsibiřskou magistrálou již v roce 1994. Toto období bylo poznamenáno nedostatkem zkušeností, což se projevovalo v nevhodném vybavení nebo obtížích při orientaci v krajině. Od té doby navštívil Rusko mnohokrát, dvakrát přešel na lyžích Bajkal, a to ve společnosti přátel, jejichž politické postoje byly odlišné od jeho. Nicméně nikdy se nevyhýbal přátelům ze širšího názorového spektra, takže v době míru byly tyto odlišnosti překonatelné.

(1.25) https://plus.rozhlas.cz/putin-neni-uplny-blazen-ale-skvely-strateg-na-ukrajinu-ted-nezautoci-mini-8664852

(1.26) Důležitým zájmovým okruhem jeho práce v předválečné době byli sibiřští šamani právě v republice Tuva. Jejich život přibližuje katalog k výstavě v Národním muzeu vydaný 2019. Jedná se o obsahově i výtvarně nesmírně hodnotné snímky a je velká škoda, že konflikt mezi jeho oblíbenými zeměmi toto jeho zásadní téma pravděpodobně na dlouhá léta uzavře. Navíc ho trápí fakt, že v Tuvě působí na lidi intenzivní ruská propaganda a řada dobrovolníků odchází do armády právě z této oblasti. Stanislav Krupař o tom hovoří s Lucií Výbornou 7. září 2022 v Radiožurnálu.
V tomto rozhovoru se dozvíme další podrobnosti o jeho názorech a přístupu k fotografování války. Reportuje výhradně z ukrajinské strany, přestože má ruské vízum. Říká, že v roce 2014 v době anexe Krymu byla situace méně černobílá, měla některé rysy občanské války. V té době se ještě pokoušel fotografovat z obou stran, nyní je pro něj zcela jasné, kdo je agresor a kdo oběť. Došlo také k rozkolu se starými přáteli z Ruska, kteří věří propagandě.
Dále popisuje, že na počátku konfliktu se vůbec nedalo pracovat, protože všude byly ozbrojené hlídky. Situace se změnila až 5. března 2022 v Irpini, kde byl takový zmatek, že novináře nikdo nestíhal hlídat.
Vysvětluje, že nestojí o prvoplánové fotografie, a také nerad fotí v chumlu. Dává přednost navázání bližšího vztahu s lidmi, se kterými pracuje, což je časově náročnější, ale často se mu to vyplácí. Volí raději opatrnější přístup, nejprve navazuje neverbální kontakt, který je prosbou o svolení s fotografováním. Není dravý, ale spíše pokorný, citlivý a účastný. Přesto, nebo právě proto byl na začátku konfliktu natolik osobně zaujat, že málem porušil kodex novináře, který nedovoluje vzít do ruky zbraň, řešil vážné dilema, zda se osobně zapojit do bojů. Nakonec naštěstí zůstal u fotoaparátu.
Podobně jako jiní žurnalisté popisuje, jak je náročné vracet se domů, kde život působí ploše oproti vypjatým situacím v blízkosti bojiště. Přesto čas od času potřebuje dočerpat energii, což se mu daří v přírodě. Dokáže se radovat v lese nebo ve studené vodě. Dříve relaxoval zejména na Sibiři, která mu dávala nádherný pocit svobody: „Když třeba jdeš a 28 dnů nepotkáš člověka…“

(1.27) Zabýval se válečnými konflikty již dříve. Už v roce 2013 fotografoval v Sýrii, v roce 2014 následoval Krym, 2014-15 Donbas, 2016 občanská válka v Libyi, 2020 konflikt v Náhorním Karabachu. V rozhovoru z 29. září pro Aktuálně.mohl proto zkušeně porovnat následky válek se spouští, kterou způsobilo tornádo na Moravě v létě 2021. Prohlásil, že viděl apokalypsu, nicméně nešlo o válku, ale o průšvih. Zároveň vnímal velkou solidaritu lidí, velkou důvěru a sounáležitost díky níž věří v rychlou obnovu oblasti.

(1.26) https://www.mujrozhlas.cz/host-lucie-vyborne/rusko-se-definitivne-promenilo-v-bezpravni-diktaturu-v-kyjeve-jsem-chtel-zustat
(1.27) cz https://video.aktualne.cz/dvtv/videl-jsem-apokalypsu-v-mnohem-predci-nasledky-valek-ale-val/r~bf1a0766d8ca11eb94d2ac1f6b220ee8/

(1.28) V dalším zajímavém rozhovoru pro ČR Plus, který byl pořízen jen měsíc před začátkem útoku na Ukrajinu 21. ledna 2022, se Stanislav Krupař vyjadřoval vzhledem ke svým znalostem poměrů v regionu také k možnému vývoji situace, kterou ovšem, stejně jako mnoho analytiků, neodhadl. Domníval se tehdy, že Putin válku nezahájí, protože je dobrý stratég, ne blázen. Konflikt mu nedával smysl, už třeba jen proto, že by Rusko ztratilo ohromné příjmy za plyn a další suroviny.
Hovoří zde také o postavení fotografie v dnešních médiích, stěžuje si na nezájem a neochotu za ně autorům platit. Světlou výjimkou je např. pan Robert Čásenský, majitel a šéfredaktor časopisu Reportér, který si význam fotografie dobře uvědomuje a fotografy do akcí vysílá podobně jako redakce významných světových časopisů. Standu Krupaře částečně živí časopisy německé, ale stejně musí živobytí skládat z více dalších zdrojů, podobně jako mnoho jiných reportérů. Navíc podle něj zlou práci v tomto oboru udělaly také mobilní telefony.
Nicméně i tak mu fotografie přináší svobodu a možnost v tomto světě přežít. Za získané zkušenosti je vděčný, stejně jako třeba i za to, že musí vystupovat ze svojí komfortní zóny. Říká, že někdy svoji práci vnímá trochu jako lov. Jindy se zase cítí jako zloděj, to když fotí někoho, kdo o to rozhodně nestojí, třeba takový účastník neonacistické demonstrace. K tomu stále bojuje se svou plachostí, ale ego a touha po dobré fotce mu nakonec vždy pomohou ostych překonat.
Vůči lidstvu jako celku je skeptický, lidé se nezaměřují ve svém úsilí na podstatné věci, nedělá se dost pro ochranu přírody. V nových technologiích vidí dokonce hrozbu, nevěří ani v čistotu jaderné energie, myslí si, že se jen klín vytlouká klínem. Východisko vidí v osobní skromnosti. Ví, že lidem stačí k životu málo, tak, jak to zažil u obyvatel tundry. Zranitelnost západu cítí v jeho neschopnosti alespoň trochu se uskromnit, naproti tomu běžní Rusové vyjdou s naprostým minimem.
Všechny jeho rozhovory a fotografie jsou prostoupeny hlubokou lidskostí, skromností a připomínáním správných hodnot. Vzhledem k jeho hlubokému vztahu k přírodě musí pro něj být velmi bolestivé vidět na vlastní oči naprosté pustošení životního prostředí. Tématem znečištění Ukrajiny se ostatně zabýval již v roce 2018, přičemž tehdejší a současná situace se zřejmě nedá vůbec srovnat.

(1.29) Výhodu toho, že vládne zároveň obrazem i slovem, využívá v magazínu Reportér, do kterého pravidelně přispívá svými články spojenými s fotografiemi, např. „Šedá zóna válečná. Ukrajinský Vuhledar."

(1.28) https://plus.rozhlas.cz/putin-neni-uplny-blazen-ale-skvely-strateg-na-ukrajinu-ted-nezautoci-mini-8664852
(1.29) https://reportermagazin.cz/a/pJsqh/seda-zonavalecna-ukrajinsky-vuhledar

(2.82) Šestiletá Diana se ještě koncem léta skrývala ve sklepě spolu s rodiči. S příchodem chladného podzimu se nakonec rodina rozhodla pro evakuaci.

(2.83) Chodba vuhledarské školy, do které se přestěhovali penzisté.

(2.82, 2.83) https://www.krupar.com/gallery/galleries/vijna-2022.htm

(2.84) Ruští zajatci - Po obědě je dovoleno si zakouřit.

(2.85) Bojovali v ruských jednotkách, nyní jsou v zajateckém táboře na západě Ukrajiny. Uprostřed s hlavou nahoru pětadvacetiletý Sergej z Donbasu.

(2.84, 2.85) https://reportermagazin.cz/a/pPAtZ/nebojte-semrtvy-nejsem-rusti-zajatci-na-ukrajine

(2.86) Ruští zajatci jedí v táboře třikrát denně.

(2.87) Zajatci v táboře lepí papírové tašky s motivem „Rodná Ukrajina“.

(2.86, 2.87) https://reportermagazin.cz/a/pPAtZ/nebojte-semrtvy-nejsem-rusti-zajatci-na-ukrajine

(2.88) Ve lvovském řeckokatolickém kostele se rodiny loučí se svými padlými. Na snímku smuteční obřad za Romana Valka.

(2.89) Muži se zapojují do obrany, jak mohou.

(2.88, 2.88) https://reportermagazin.cz/a/p2QQR/tisic-tvarivalky-reportaz-z-ukrajiny

(2.90) Serhej to nestihl, byl zasažen už cestou ke své jednotce. Teď je i se svou ženou Alou v nemocnici v Brovarech.

(2.91) Muži, kteří prý zneužili situace a rabovali. Byli připoutáni svlečení ke značkám mezi kostelem a obchodem.

(2.90, 2.91) https://www.krupar.com/gallery/galleries/vijna-2022.htm

(2.92) Donbas těsně před válkou.

(2.93) Donbas těsně před válkou.

(2.92, 2.93) https://reportermagazin.cz/a/prYxc/sraketamiza-zady-donbas-tesne-pred-invazi

(1.30) Na webových stránkách magazínu Reportér je také k dohledání mnoho jeho dalších reportáží z předválečného období pořízených i mimo oblast Ukrajiny. Za pozornost jistě stojí i související téma, dokument o devatenáctileté dívce - snajperce Táně, která se dala k separatistům na Donbase.

(1.31)12. ledna 2023 poskytl Stanislav Krupař po delší době rozhovor Janu Bumbovi pro Český rozhlas Plus. Říká, že při pobytu doma v Čechách stále sleduje zpravodajství z Ukrajiny, ze kterého si skládá mnohem ucelenější představu o dění, než když je přímo tam, na východě, kde vidí vše jen jakoby klíčovou dírkou. Proto se vůbec necítí být povolán k hodnocení strategie ruské armády. Vnímá spíše nálady lidí na Ukrajině, to, že nejsou zlomení, ale naopak odhodlaní bojovat dál, třebaže v některých místech, zejména v blízkosti fronty vznikla skutečná humanitární katastrofa. V této souvislosti popisuje třeba velmi kritickou situaci ve Vuhledaru, kde z 19 000 obyvatel zbylo jen několik set, a to většinou starších lidi žijících ve strašných podmínkách sklepů panelových domů bez elektřiny a bez plynu. Vodu berou ze dna školního bazénu, kde se před válkou ještě koupaly děti. Mezi nálety vybíhají a ruční pilkou řežou mokré topoly na topení. Přes tyto nelidské podmínky je nelze z jejich bydliště dostat.

Dále popisuje, že smrt sice není mimo frontu vidět na každém kroku, je ale přítomná ve formě hrobů mezi obytnými domy, na dětských hřištích, mezi prolézačkami apod.

Také vysvětluje, že dostat se přímo k armádě je těžké, pomohl mu kontakt přes českého bojovníka. Válečný reportér musí podepsat poměrně rozsáhlý dokument, který ho zavazuje k dodržování řady pravidel, např. že nebude zobrazovat žádnou vojenskou techniku. On si ale nechává svoje snímky z blízkosti fronty „cenzurovat“ dobrovolně, nechce, aby jeho vinou přišli o život lidé, kteří mu důvěřovali. Kdyby třeba publikoval něčí dobře čitelný obličej, mohl by být voják zaměřen dronem za pomoci umělé inteligence.
Ve svém okolí vnímá „přesycení Ukrajinou“ i potírání informací, nedůvěru v média, což vyhodnocuje jako hrozbu do budoucna.

(1.30) https://reportermagazin.cz/author/stanislav-krupar
(1.31) https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/bachmut-ukrajina-fotograf-stanislav-krupar_2301130010_cen

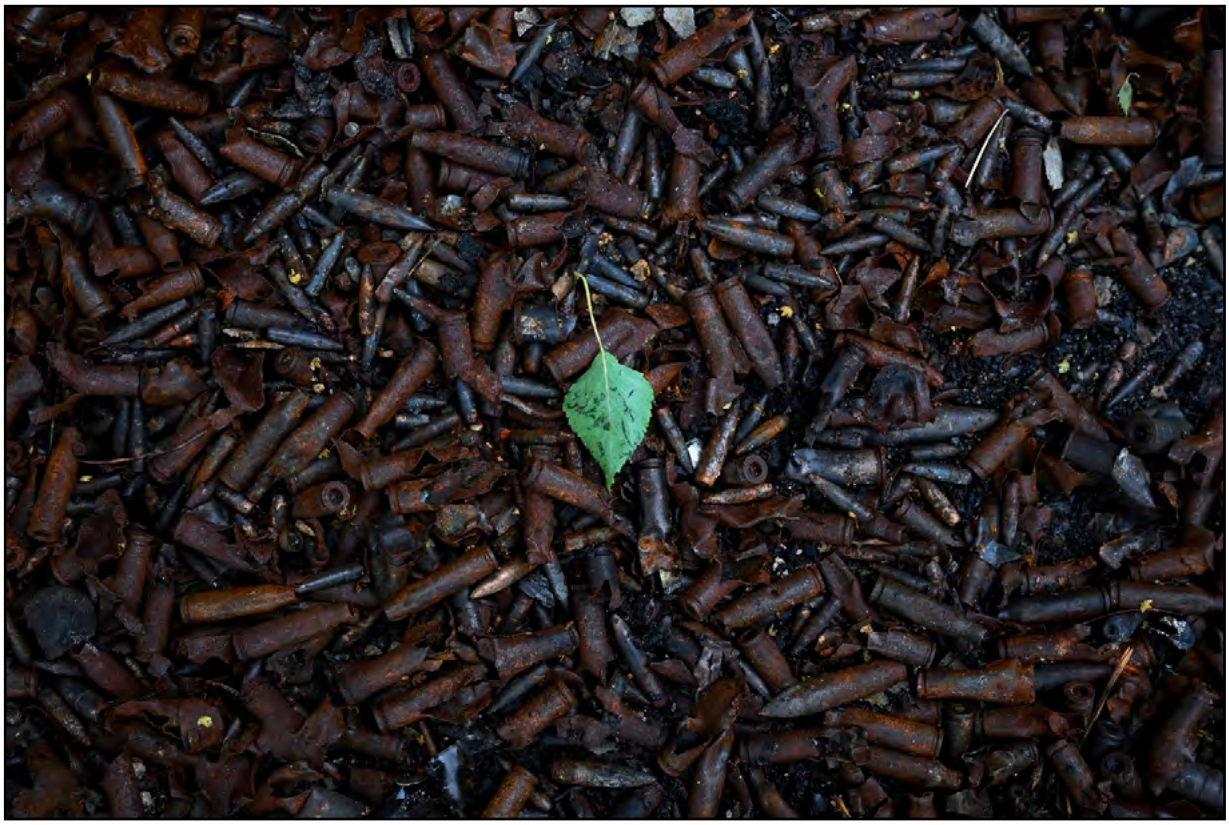

(2.94)

(2.95)

(2.94, 2.95) https://www.krupar.com/gallery/galleries/vijna-2022.htm

(2.96)

(2.97)

(2.96, 2.97) https://www.krupar.com/gallery/galleries/vijna-2022.htm

(2.98)

(2.99)

(2.98, 2.99) https://www.krupar.com/gallery/galleries/vijna-2022.htm

(2.100)

(2.101)

(2.100, 2.101) https://www.krupar.com/gallery/galleries/vijna-2022.htm

(2.102)

(2.103)

(2.102, 2.103) https://www.krupar.com/gallery/galleries/vijna-2022.htm

Po dlouhých měsících se mi konečně podařilo zastihnout pana Krupaře v Čechách. 10. května 2023 mi laskavě poskytl rozhovor na lavičce v parku na Karlově náměstí v Praze:

1. Jak se mění postavení reportážní válečné fotografie v průběhu konfliktu poté, co je svět zaplaven obrovským množstvím obrazového materiálu?

Cítím, že opadá zájem médií. Když jsem se teď bavil s kyjevskými kamarády, tak si naříkali, že ukrajinští fotografové nemají práci. V loňském roce měl každý, kdo fotil, zakázky pro všechna západní média. Ta se ale vyčerpala finančně, také každý chce nějaký nový pohled, nové téma, ale to se teď obtížně hledá. Takže práci mají hlavně agenturní fotografové, ti jsou stabilně placení, ale freelanceři jsou na tom hůř.

2. Je nějaká oblast, která doposud nebyla dostatečně v tomto konfliktu zdokumentovaná?

Jde o několikátý konflikt v řadě, který novináři pokrývají jenom jednostranně, z Ukrajiny. Z Ruska informují vlastní média, kterým se nedá už z principu věřit, což neznamená, že občas nemůžou mít pravdu. Už tam bylo tolik lží a manipulací, že jsou naprosto nedůvěryhodná. Další věc je ta, že nikdo nezkoumá potenciální zločiny páchané ukrajinskou armádou na jejím území. Válka je pro Ukrajince natolik osobní, že se do toho nikdo nepouští. I lidskoprávní aktivisté, co vím, tak vyšetřují výhradně zločiny páchané Rusy.

3. Kterých vlastních snímků z této války si nejvíce ceníte a proč?

Pro mě jsou hodně osobní fotky z hranice Buči a Irpině, tam jsem byl asi 10 dní po vypuknutí konfliktu. U Žirafy, to je takové rozstřílené centrum, a potom u Romanjivského mostu, kde utíkali lidé, ale fotografů tam byla fůra. Mám to spojené s tím traumatizujícím zážitkem. V té době jsme si mysleli, že to mají Rusové lépe spočítané, než se nakonec ukázalo, a že se bude skutečně bojovat v Kyjevě. V Irpini jsem fungoval s vědomím naprosté nejistoty, co se bude dít za pár dnů, nebo týdnů, to bylo velmi nepříjemné, velmi napjaté, ale možná paradoxně mají větší smysl obrázky, které jsem udělal ve Vuhledaru, kam žádní novináři nesmí a já se tam dostal vždycky načerno nějakou nelegální cestou.

4. Věříte v možnost ovlivnění reálných událostí pomocí změny veřejného mínění pořízením „ikonické“ fotografie?

Já myslím, že jo. Třeba to, co udělal Žeňa Maloljetka v Mariupolu, tak to byl ohromný úder do hlavy obyvatel Evropy a Ameriky, je to fotka, která měla obrovský vliv. Ale je samozřejmě hrozně důležitá správná prezentace. Když udělá dobrou fotku no name freelancer, tak je dosah mnohem menší. Žeňa fotí pro AP a oni to prostě nasolili do celého světa. Pamatuju si, jak jsem na tu fotku myslel, to se mi stává málokdy, že si řeknu, hele to je prostě síla!

5. Má být veřejnost ušetřena pohledů na drastické scény a tím udržována v iluzi, že válka není až tak strašná?

Já na to nemám názor, ale mám to lajdácké privilegium, že nejsem fotoeditor a netroufl bych si politiku novin a editorů kritizovat. Já mám někdy ostych něco vyfotit, zpětně mě to ale vždycky mrzí, tak se snažím přinutit k tomu, abych fotil všechno, aby to bylo zdokumentované, ale ty fotky skoro nikdy pak neprezentuji, nebo si říkám, že to bude chtít nějaký čas. Ale na to, jestli ty brutální fotky pouštět do světa, na to nemám názor.

6. Sledujete práci svých kolegů ať zahraničních, českých, nebo ukrajinských? Je práce některého z nich pro Vás výjimečná?

No, sleduji, ale ne cíleně. Maloljetka je to stoprocentně. Dán Jan Grarup, se Ukrajině věnuje mimořádně, potom Švéd Eddy van Wessel, který tam také udělal báječné fotky. Ale stejně mám pocit, že nikdo nemá na ukrajinské fotografy, jejich práce je pro mě nejpřesvědčivější. Oni se od konfliktu 2014 vlastně tak trochu chystali. Jakmile dostali najednou příležitost, tak se mezi nimi objevili fantastičtí dokumentaristé, o kterých do té doby nikdo neměl tušení. Tito lidé se perfektně vycvičili, znají kontext, mají kontakty a kamarády mezi těmi bojujícími vojáky. Když válka 24. února začala, skočili jenom do auta a jeli. Je mi líto mých ruských kolegů, kteří tuto příležitost nemají, byli nuceni emigrovat z Ruska, protože jsou protiputinovští, ale zároveň s ruským pasem nebo ruskou minulostí nemají vůbec na Ukrajině šanci. Mohli by ten konflikt dokumentovat a vznikala by další svědectví, mrzí mě, že takoví lidé jsou v exilu, i v tvůrčím.
Několikrát jsem se tam potkal s Nachtweyem, to je vtipné, a dokonce mi podal ruku. Byli jsme třeba společně v Charkově tou dobou, kdy byla osvobozená a otevřená pro žurnalisty Buča, začátkem dubna 2022. Měli jsme jít společně do charkovské márnice, kde byla uchovávaná těla ruských vojáků. On tam ale nepřišel, ukázalo se, že už je na cestě do Buči, měl totiž perfektní informace, zatímco my jsme tenkrát tu Buču prokaučovali.

7. Pokud se chystáte na Ukrajinu vrátit, jakému tématu se chcete věnovat?

Pro mě je to pořád obtížnější, myslím, že ukrajinská Press služba utahuje šrouby. Teď jsem strávil 14 dnů tím, že jsem se pokoušel dostat někam, kde se něco děje, ale nic z toho nebylo, nebo ne to, co jsem očekával.
Rád bych se ale vrátil k ukrajinskému dělostřelectvu a potom k takové jednotce, která sbírá mrtvé ruské vojáky, a pak je vyměňuje za ukrajinské. Ale je to obtížné a válka na Ukrajině se stala pro západní novináře strašně drahou. Jestliže v roce 2014 fixer stál třeba 50 Euro na den, tak dneska je to 200 – 300, plus byste měla mít vlastní auto, což je dalších 200. Ukrajinská armáda teď zavedla nové akreditace a rozdělila Ukrajinu do tří zón: první je zelená, tam můžete kdykoliv kamkoliv sama, druhá je žlutá, tam se smí pouze v přítomnosti tiskového důstojníka ukrajinské armády, a třetí je červená, tam se nedostanete vůbec, tam vás prostě nepustí, ať se děje, co se děje. Můžete jedině načerno a riskujete ztrátu akreditace. A abyste se dostala k ukrajinskému tiskovému důstojníkovi, potřebujete dobré kontakty, které mají fixeři, a za ty se platí. Velmi často jsou to ukrajinští novináři, kteří takhle pomáhají západním, protože mají kontakty, znají kontext, umějí jazyky, a bez nich nemá novinář - cizinec vůbec šanci. Takže můj německý kamarád teď byl 10 dní v Chersonu, stálo ho to 5 000 Euro, což jsou částky, které si jakýkoliv východoevropský žurnalista nemůže dovolit a dokonce ani západní freelancer. Takže nakonec je jediná šance mít zakázku od časopisu, který je ochotný tyhle prachy solit po nějakou ne moc dlouhou dobu, většinou jen pár dní. Vaše odměna by měla být kolem 400–450 Euro na den, ale dělal jsem teď pro Belgičany deset dní asi za 2000 Euro a byl jsem vlastně rád, že něco mám. Je pak ale mimo jakoukoliv představu někoho si najmout, potřeboval bych ho totiž aspoň na čtyři, pět dní. Takže je to drahý koníček. Díky tomu, že mluvím plynně rusky a už rozumím všemu ukrajinsky, jsem schopen fungovat nějak samostatně. Příliš efektivní to není, ale jiný klíč jsem nenašel.

8. Do jaké míry se snažíte o objektivitu?

V zájmu Ukrajiny je, aby byl svět informovaný tak, jak si Ukrajina přeje. Protože kdyby byl svět informovaný o tom, co se tam doopravdy děje,
a co říkají vojáci, tak by asi svět dost čuměl. Já jsem na vlastní oči neviděl nic hrozného, co by způsobili ukrajinští vojáci, ale z hovorů s nimi vyplynulo pár hodně ošklivých věcí a předpokládám, že si to asi nevymysleli, navíc nevím, jak často se to děje. Strávil jsem s nimi nějakou dobu, někdo se trošku chlubil, někdo byl napůl zděšený. Ale každopádně zaznívá ze všech stran od vojáků, kteří přišli z první linie velká skepse, rozčarování a silná deziluze, co se týče

středního vojenského velení, jak vojáci zbytečně umírají, jak ta válka nemá nic společného s tím, jak je prezentovaná v ukrajinských médiích a televizi. Ale jak já se vyrovnávám s objektivitou? Snažím se nepublikovat nic, o čem nevím, jak to pojmout, jak tomu dát nějakou komplexní formu. Teď to říkám jenom tady vám, do diplomky… Ale kdybych chtěl honit senzaci, materiálu bych měl docela dost. Přemýšlím, jak sdělovat to, co se děje, ale zároveň Ukrajinu nepoškozovat. Jakmile uděláte nějaké veřejné prohlášení, a to už se mi stalo, tak druhý den je v ruských novinách, jak západní novináři odhalili, že se na Ukrajině děje to a to, a já přitom vím, jaká zvěrstva tam objektivně spáchala ruská armáda, která nemá na Ukrajině co pohledávat. Když nevím, jak na to, snažím se raději mlčet.

9. Loňské Czech Press Photo opanovala Ukrajina. V minulosti jste se této soutěže pravidelně účastnil, pak jste k ní měl výhrady. Stále tedy trvají, vůbec jste se soutěže neúčastnil?

Já se CPP neúčastním a vlastně ho ani nesleduji. O tu soutěž jsem úplně ztratil zájem. Na mých výhradách k ní se nic nezměnilo. Účast povinná není, jedu si život po své lince.

10. V roce 2022 jste byl zařazen časopisem Time mezi 100 nejvýznamnějších fotografů. Této ceny si vážíte? Může Vám přinést nějaké nové pracovní možnosti?

Mě to potěšilo, ale neulpívám na tom, je to jenom 20 minut slávy. Neznamená to vůbec nic, kromě jedné nebo dvou odpoledních radostí. Myslím, že se ta moje oceněná fotka nedostala ani do tištěného Timu, plných100 fotek bylo ale na webu.

11. Ovlivňuje zadání médií styl pořizovaných fotografií? Zbývá prostor pro autorský rukopis?

Já jsem poměrně nepružný, rigidní, nejsem moc schopný měnit svůj rukopis, který je poměrně zaměnitelný, což je asi jeden z důvodů, proč už nepracuji pro Die Zeit. Na druhou stranu časopisy, které mně příležitost dávají, jsou smířené s tím, jak fotografuji, asi neočekávají, že se vyprsím a budu dělat nějaké konceptuální portréty, nebo třeba svícené věci, většinou to mají vyfocené na tři metry z výšky, bohužel… to tak je.

12. Vidíte cestu ke sdělení naléhavosti situace ve fotografiích, které nejsou

čistě žurnalistické? Např. koláže z vybombardovaných domů, snímky G. Kuchty z nočních návratů atd.

Já nemám nutkavou potřebu někoho oslovovat, jsem hodně konzervativní, tím pádem mě nějaké velké experimenty nelákají. Líbilo se mi třeba, jak ten Švéd Eddy fotil panoramata. Nic podobného ale neplánuji, nejsem si toho vědom. Spíš bych pokračoval v puristickém dokumentu. Mně osobně úpravy fotek jako zatažení, nebo saturace zavánějí manýrismem a není mi příjemná představa, že teď je to trendy. Mám velkou pochybnost, že takové produkty zůstanou jako věrný odkaz, nebo obraz doby. Čím dál víc si ve fotografii, a nejenom v ní, cením nějaké uměřenosti, takže potřebu jiného vyjadřování nemám.

13. Stále naléhavější je nutnost ochrany planety a životního prostředí. Ve válce se děje pravý opak, naprostá devastace všeho. Daří se Vám tento aspekt zachycovat? Chystáte se tomuto tématu věnovat i po válce?

Já vůbec nevím, kdy ta válka skončí a kolik z nás se toho dožije. Já bych byl rád, kdybychom přežili Putina, to je můj velký cíl. A větší cíle si teď nekladu. Co bude dál, o tom moc nepřemýšlím. Devastace, která tam probíhá, je tak enormní, že vůbec neumím domyslet následky. Jedna z věcí, o které se tady vůbec nemluví, je třeba zamoření, když už ničím jiným, tak eternitem čili azbestem. Protože v celém postsovětském prostoru je většina střech tvořená velkými azbestovými pláty. Zničených střech po celé Ukrajině budou desetitisíce, možná statisíce, azbest se všude rozpráší, a to je věc, se kterou přijdou New York Times třeba za dva měsíce, jak se často stává, protože ti lidé mnohdy nemají úplně dobrý intimní vhled do východoevropské reality. Ale já to pozoruji se strašným zděšením, a jsem si vědom, že je to jenom malilinká část problému. Moji přátelé z aktivistických kruhů, kteří se věnovali životnímu prostředí, se posledních 15 let přeorientovávají na lidská práva, práva menšin, protože věnovat se životnímu prostředí je cesta do blázince. Je pár mohykánů, kteří u toho zůstali, ale drtivá většina lidí, které jsem znal v 90. letech, kdy jsem v tom byl aktivní, udělala úkrok stranou, protože to, co se děje s životním prostředím, vypadá jako nezvratný proces.
Nevím, co bude po válce, takže nedělám žádné plány, všechno to spíš vidím dost černě. Hrozně rád bych uvěřil nějakým růžovým snům, ale nějak se mi moc nezdají.

6. MAJDA SLÁMOVÁ

(2.104)
(1.32) Mladá odvážná autorka se na svých webových stránkách představuje takto:
„Jmenuju se Majda Slámová a jsem reportážní fotografka. Fotím na volné noze. Mým prvním velkým úspěchem bylo ocenění poroty na Czech Press Photo 2012 a v roce 2015 jsem získala hlavní cenu v soutěži Brněnský sport v objektivu. Od roku 2016 spolupracuji s ekologickou organizací Arnika na zahraničních projektech a s redakcí Voxpot, které pomáhám tvořit vizuální podobu. Různé materiály dodávám jak z tuzemska, např. dokument o požáru Českého Švýcarska, tak ze zahraničí, třeba fotky z nejzapadlejší muslimské vesničky v Bosně, anebo z válkou sužované Ukrajiny.“

Majda také vydala v roce 2019 knihu mapující její cestu po Asii s názvem „Po zemi do Bangladéše“. Zároveň s vydáním této publikace uspořádala besedu v Košicích, na které o této dobrodružné cestě vyprávěla. Jela stopem napříč celou Asií, navštívila Tibet, Nepál, Čínu a spoustu dalších zemí. Následovaly výstavy po celé republice, například v Prostějově, Brně nebo v Moravském Krumlově.
Přesto, že navštívila Ukrajinu pouze dvakrát, a to v začátku konfliktu, přinesla

(2.104) Foto: Stanislav Krupař
(1.32) https://majdafoto.cz/kontakt/

velmi výmluvné a obrazově silné svědectví jak ze života civilního obyvatelstva, tak z frontové linie.
(1.33) Svoje fotografie vystavovala pod názvem Válka na Ukrajině v Boskovicích v galerii Prostor, v Odolené Vodě v komunitním centru, v Českých Budějovicích v rámci festivalu Jeden svět a také v Ústavu mezinárodních vztahů v Nerudově ulici v Praze.

(1.34) Spolu s reportérem Voxpotu Vojtěchem Boháčem sledovala zhoršující se situaci na místě ještě před začátkem invaze. Přinášeli informace, videa a fotografie, jak se Ukrajina připravovala na možnost války tváří v tvář hromadění ruských vojsk u hranic. Začátek války je zastihl právě na hranici s Běloruskem ve městě Ovruč, odtud se během prvního dne přesunuli přes Žytomyr do Kyjeva. První dva týdny mapovali dění v okolí hlavního města a navštívili při tom Irpiň, Makariv nebo Vasylkiv. Spolu zažili velmi dramatické chvíle, když jim Rusové prostříleli auto, přestože bylo označené nápisem Press, ocitli se tak v bezprostředním ohrožení života. Přežili jen s velkým štěstím. Majda o tom vypráví: „Náš řidič začal okamžitě couvat k nejbližšímu krytu. Všichni jsme měli sklopenou hlavu dolů k sedačce, dopředu směřovala helma a vesta tak, abychom byli chráněni“. Postupně si zvykali na novou situaci a naučili se na nebezpečném území pohybovat. Majda má výhodu, že se dobře domluví rusky, může tedy snadno navázat kontakt s místními obyvateli a dozvědět se obyčejné lidské příběhy, bohužel bývají většinou smutné. Tváří v tvář obrovskému množství tragických událostí musí Majda čelit návalu emocí. „Byly samozřejmě situace, které jsem nesla špatně, třeba když otcové odcházeli do domobrany a zbytek rodiny odjížděl na západ, nebo když se potkali sousedé v obchodě a říkali si, kdo přežil a kdo ne.“

Naštěstí všechny zážitky nebyly jen tragické. V Soledaru se třeba seznámili s manžely, kteří je pozvali k sobě domů, kde jim poskytli nocleh a ještě jim ukázali město a jeho zajímavosti, o kterých by se náhodný návštěvník vůbec nedozvěděl, třeba místní boxerský klub.
Při zvládádání emocí jí pomáhá fotoaparát, za ten se schovává. A také bere fotografování jako práci a poslání, chce domů přivézt obraz toho, co se ve skutečnosti děje.

(1.35) Majda Slámová pořídila řadu velmi autentických snímků ze života mužů v teritoriální obraně. Žijí v improvizovaných podmínkách v čistě mužských domácnostech, kde je možné uspokojit pouze ty nejzákladnější lidské potřeby. Další fotografie zachycují běžný život a jsou natolik výmluvné, že ani nepotřebují komentář.

(1.33) https://majdafoto.cz/vystava-valka-na-ukrajine/
(1.34) https://wave.rozhlas.cz/emoce-se-porad-vraci-melo-na-me-velky-vliv-rika-o-ceste-na-ukrajinu-fotografka-8710317
(1.35) https://brnensky.denik.cz/zpravy_region/obavy-o-zivot-rusove-nam-prostrileli-auto-rika-brnenska-fotografka-20220310.html

(2.105)

(2.106)

(2.105, 2.106) https://majdafoto.cz/donbas-duben-2022/

(2.107)

(2.108)

(2.107, 2.108) https://majdafoto.cz/donbas-duben-2022/

(2.109)

(2.110)

(2.109, 2.110) https://majdafoto.cz/donbas-duben-2022/

(2.111)

(2.112)

(2.111, 2.112) https://majdafoto.cz/donbas-duben-2022/

(2.113)

(2.114)

(2.113, 2.114) https://majdafoto.cz/donbas-duben-2022/

Majda Slámová velmi rychle a laskavě zareagovala a 18. 4. 2023 odpověděla na mé otázky:

1. Jak se mění postavení reportážní válečné fotografie v průběhu konfliktu poté, co je svět zaplaven obrovským množstvím obrazového materiálu?

Postavení reportážní fotky se mění dost už od doby, kdy mají všichni telefony vybavené foťáky. Kdokoliv s mobilem se totiž na místo zásadní události dostane dřív než nějaká reportážní fotografka a hned sdílí obsah na sociálních sítích. Na druhou stranu je reportér pracující pro renomovaná média jistou zárukou důvěryhodnosti.
Velké množství fotek má určitě vliv na to, že diváci/čtenáři postupně otupí. Tím, jak je mediální prostor zahlcen kvantitou, je nutné se materiály probírat a hledat kvalitní autory, a to je náročné.

2. Je nějaká oblast, která doposud nebyla dostatečně v tomto konfliktu zdokumentovaná?

Jednoznačně strana okupantů, protože se tam nedá dostat. Kamkoliv nyní na Ukrajinu přijedete, tak co člověk, to šílený příběh, takže dokumentovat a sbírat nové můžete pořád.

3. Kterých vlastních snímků z této války si nejvíce ceníte a proč?

Mám několik fotek, které vnímám jako dobré, protože podle mě mají výpovědní hodnotu. Třeba Augustýnka, která se vrací s rodiči do Kyjeva a společně zastavují před vraky ruské techniky. Jde o symbol, že se Rusům nepodařilo dostat do Kyjeva a jeho obyvatelé se vracejí po měsíci bojů domů. Stejně tak objímající se sousedé v rozbombardované Borodyance, protože v té obrovské tragédii zničeného města mají radost ze shledání, z toho, že přežili.

4. Věříte v možnost ovlivnění reálných událostí pomocí změny veřejného mínění pořízením „ikonické“ fotografie?

Přemýšlím nad ikonickými fotkami z posledních let. Tak třeba obraz zemřelého syrského chlapečka na pláži v době vrcholící uprchlické krize.
Tyto záběry sice umí přitáhnout pozornost k problému, ale že by dokázaly reálně ovlivnit události, to už je mnohem těžší, mohou dejme tomu nastartovat humanitární pomoc, rozjet finanční sbírky, ale řešení příčin je komplikovanější.

5. Vznikla již podle Vás taková fotografie v době konfliktu na Ukrajině? A je možné v záplavě informací šířených po internetu takovou fotografii rozpoznat?

První, co mne napadne, tak je vynášení těhotné ženy z porodnice v Mariupolu od Maloljetky. Tahle fotka a vůbec celá série ukázala světu, co se děje v obklíčeném Mariupolu, odkud pouze on a Chernov přinášeli svědectví. Ukázali válku, kterou Rusko rozpoutalo v té nejodpornější podobě.

6. Má být veřejnost ušetřena pohledů na drastické scény a tím udržována v iluzi, že válka není až tak strašná?

Válka prostě je strašná a myslím, že takto ji musíme ukazovat. Nicméně některé drastické detaily ničemu nepomůžou. Válka není jen o zničených městech, ale především o lidech, kteří umírají. A to je nutné ukázat, musí se ale zvažovat forma. Když fotím mrtvého vojáka nebudu ho zabírat ze strany, kde mu vytekl mozek.

7. Sledujete práci svých kolegů ať zahraničních, českých, nebo ukrajinských? Je práce některého z nich pro Vás výjimečná?

Jasně, sleduju. Na Ukrajině jsou nejlepší světoví fotografové a fotografky, kteří přinášejí neuvěřitelné záběry. Výjimečných je jich pro mě hned několik.

8. Pokud se chystáte na Ukrajinu vrátit, jakému tématu se chcete věnovat?

Témata vznikají po domluvě s reportérem Vojtou Boháčem, se kterým tam jezdíme společně. Přemýšleli jsme, že bychom pokryli kulturu během války.

9. Je nějaká důležitá otázka týkající se reportážní práce na Ukrajině a žádný redaktor Vám ji doposud nepoložil?

Tyhle vaše otázky byly dost jedinečné :)

7. IVA ZÍMOVÁ

(2.115)

(1.36) Další důležitou ženou, která od vypuknutí války tráví většinu času na Ukrajině, je volná fotografka Iva Zímová. Narodila se v roce 1956 v Roudnici nad Labem, studovala obor bižuterie na Střední uměleckoprůmyslové škole v Jablonci nad Nisou. Právě tam se poprvé dostala k fotografování, které se stalo jejím osudem. Když v roce 1982 odešla do Kanady, přihlásila se na Dawson College právě na obor fotografie. Záhy začala cestovat a intenzivně fotografovat život obyčejných lidí v mnoha zemích, zejména v jižní a střední Americe, Asii i Evropě. Vzhledem ke svému altruistickému zaměření navázala v roce 1998 dodnes trvající spolupráci s organizací Člověk v tísni. Pracuje také pro agenturu Panos Pictures a pro Deník N, kde tvoří velmi úspěšnou autorskou dvojici se svou kolegyní novinářkou Petrou Procházkovou.

(1.37) Právě ona ji v článku „Putin udělal z Ukrajinců obrovský silný národ“ 22. prosince 2022 charakterizovala takto:
„Iva je nomád. Nemá ‚trvalé bydliště‘, nemá auto, dům ani byt, nemá televizi nebo vysavač. Je vlastně bezdomovec, ale dobrovolný a uvědomělý,“ Petra Procházková je přesvědčená, že Ivu by domov svazoval. „A poutal k jednomu místu. Jenže ona musí být stále na cestě. Sbalená je za půl hodiny, ať jede kamkoliv – mezi Eskymáky, nebo do Afghánistánu.“

(2.115) Foto: Ludvík Hradilek, Deník N
(1.36) https://zena.aktualne.cz/volny-cas/valecna-fotografka-zachycuje-svet-za-valecnou-oponou/r~216f1c20c5c711ea9d470cc47ab5f122/
(1.37) https://denikn.cz/1031063/putin-udelal-z-ukrajincu-obrovsky-silny-narod-rika-fotografka-iva-zimova-ve-valce-ji-chrani-andel-na-rameni/

Paní Iva Zímová je tím typem fotografky, pro kterou je práce vším – celým jejím životem. Neustále s sebou nosí dva fotoaparáty, jeden digitální, druhý ještě analogový. Má je stále u sebe, jako by byly součástí jejího těla. Protože „vyrostla na analogu“, stále pořizuje pouze uměřené množství záběrů, jako by musela stále šetřit film. Pracuje proto s větším rozmyslem, trpělivostí a rozvahou. Nepoužívá zoomy, má pouze širokoúhlé objektivy s pevným ohniskem, to ji nutí chodit k lidem blízko, nemůže předstírat, že se dění neúčastní. Stejně fotografuje nejraději lidi, se kterými má možnost strávit dlouhou dobu, kus života. Patří potom k jejich komunitě nebo rodině, má možnost zaznamenat jedinečné situace. Vztahy jsou pro ni ale natolik důležité, že většinou nekončí odjezdem z lokality. Pro paní Ivu se fotografovaná místa stávají domovem, a s tím není dobré přetrhat kontakty. Proto většinou nechává pořízené fotografie tisknout a při další návštěvě jimi všechny potěší. Když se k návratu nechystá, vyrobí alespoň autorské pohlednice a zobrazeným je pošle. Také nikdy nezapomíná na dárky, třeba ohřívače rukou do kapes, svíčky nebo tlusté ponožky, užitečné a milé drobnosti, které jí také pomáhají vytvářet užší vazby. Příběhy lidí ji nikdy neomrzí, stále je zvědavá na nová setkání. Díky svému životnímu stylu je materiálně spíše chudá, ale zážitky, neustálé poznávání nových lidí a kultur je jejím obrovským osobním bohatstvím, kterého si nadevše cení. I když žije velice skromně, potřebuje finance na přepravu do lokalit, které se ocitají ve středu jejího zájmu, někdy si musí hradit ubytování, skromné jídlo. Je placená za to, co je publikováno, čelí proto jistým existenčním obtížím. Auto neřídí, je proto ráda, když se může svést s některým ochotným kolegou. Na Ukrajinu jezdí již od 90. let, má proto velmi dobré srovnání minulosti a současnosti. Došlo tam podle jejích slov k velkému rozvoji, je to skutečně moderní evropská země. O to více je pro Ivu zdrcující vidět všudypřítomnou zkázu a zmar. O nich chce nyní podávat svědectví. Její záběr je ale široký, ničím neomezený, až se rusko-ukrajinský konflikt vyřeší, určitě pojede do nějaké další problematické části světa. V nebezpečných situacích a oblastech se ale snaží být velmi opatrná, nechodí riziku naproti. Tvrdí také, že má ochranného anděla, sedí jí prý na rameni.

Výsek deseti prací z válečné Ukrajiny představila autorka v Moravském zemském muzeu ve foyer Paláce šlechtičen v Brně 15. 2. – 12. 3. 2023 . Fotografie (2.116) je jednou z nich:

(2.116) V Deníku N vyšla tato fotografie s komentářem:
Jsou unaveni válkou. Závislí na humanitární pomoci. Osamělí ve svém neštěstí. Obyvatelé ukrajinské Avdijivky, kterým právě přivezli tolik jídla, aby přežili příštích pár dnů.

(1.38) Velmi komplexní obrázek života obránců Ukrajiny, ale hlavně běžných obyvatel, můžeme získat při sledování četných a rozsáhlých reportáží pro Deník N od již zmíněné autorské dvojice Procházková/Zímová. Jedna z nich ze 14. února 2023 s názvem „Možná je tahle strašná válka nutná“ nás provádí ležením ukrajinských rozvědčíků. Dozvídáme se podrobnosti o jejich každodenní práci i odpočinku, o dilematech i tragédiích, kterými v současnosti procházejí.

(2.116) https://denikn.cz/915200/fotoreportaz-z-fronty-na-donbasu-kdo-po-nas-strili-jednou-rusove-jednou-ukrajinci-nevime-ale-at-prestanou/?ref=list
(1.38) https://denikn.cz/1067394/mozna-je-tahle-strasna-valka-nutna-reportaz-z-lezeni-ukrajinskych-rozvedciku/?ref=list

(2.117) Kuchyně a společenská místnost zároveň. Topení funguje, voda neteče, elektřina na nabíjení telefonů kompenzuje frustraci z nedostatku hygieny.

(2.118) Příslušník 28. průzkumné roty Saša mluví se svou manželkou.

(2.117, 2.118) https://denikn.cz/1067394/mozna-je-tahle-strasna-valka-nutna-reportaz-z-lezeni-ukrajinskych-rozvedciku/?ref=list

(2.119) Kuchyně nese stopy mužského vztahu k úklidu. Jídlo ale Oleg umí připravit vynikající.

(2.120) Oleh má dobrou náladu, protože se právě vykoupal a vypral si oblečení.

(2.119, 2.120) https://denikn.cz/1067394/mozna-je-tahle-strasna-valka-nutna-reportaz-z-lezeni-ukrajinskych-rozvedciku/?ref=list

(2.121) Saša zvaný Medvěd se připravuje na další den.

(2.122) Ložnice rozvědčíka.

(2.121, 2.122) https://denikn.cz/1067394/mozna-je-tahle-strasna-valka-nutna-reportaz-z-lezeni-ukrajinskych-rozvedciku/?ref=list

(1.39) 16. dubna 2023 vyšla v Deníku N reportáž s názvem Kristus vstal z mrtvých. Vojáci ne. Je o Velikonocích poznamenaných válkou, vše je ve znamení modliteb za padlé a proseb o klid jejich duší.

(2.123) Ukrajina slaví dnes zmrtvýchvstání. Mnozí Ukrajinci však neslaví, ale truchlí. Válka jim vzala jejich nejbližší.

(2.123) (1.39) https://denikn.cz/1125919/fotogalerie-z-ukrajinskych-velikonoc-poznamenanych-valkou-kristus-vstal-z-mrtvych-vojaci-ne/?ref=list

(2.124)

(2.125)

(2.124, 2.125) https://denikn.cz/1125919/fotogalerie-z-ukrajinskych-velikonoc-poznamenanych-valkou-kristus-vstal-z-mrtvych-vojaci-ne/?ref=list

(1.40) Ilustrace k článku Deníku N z 2. ledna 2023 Tma, zima a jeden poplach za druhým. O čem vypovídají statistiky? Poodhalují, co jsou Ukrajinci zač:

(2.126) Jelena a Serjoža před svým zničeným domem v Horence u Kyjeva.

(2.127) Ruský tank jako trofej i prolézačka pro ukrajinské děti, které ve sváteční dny přišly na Michajlovské náměstí v Kyjevě.

(1.40), (2.126, 2.127) https://denikn.cz/1042299/tma-zima-a-jeden-poplach-za-druhym-o-cem-vypovidaji-statistiky-poodhaluji-co-jsou-ukrajinci-zac/?ref=list

(2.128) Žena na stěnu s fotografiemi obránců Ukrajiny přišla přidat podobiznu svého zahynulého manžela.

(2.128) https://denikn.cz/1042299/tma-zima-a-jeden-poplach-za-druhym-o-cem-vypovidaji-statistiky-poodhaluji-co-jsou-ukrajinci-zac/?ref=list

(1.41) Z 23. září 2022 pochází článek Do Izjumu se vrací ukrajinský život a nachází ruskou smrt. Jde o reportáž z osvobozeného města, kde se lidé snaží společně přežít navzdory tomu, že někteří jsou rádi, že se Ukrajinci vrátili, jiní ne.

(2.129) Oleg pracuje na exhumaci těl z lesního hřbitova.

(2.130) Izjum je další ukrajinské město, kde byly nalezeny masové hroby, a v nich převážně civilisté. Exhumace i identifikace a pitvy stále probíhají. Ani specialistům, zvyklým za sedm měsíců války na leccos, se emoce nevyhnou.

(1.41), (2.129, 2.130) https://denikn.cz/969119/do-izjumu-se-vraci-ukrajinsky-zivot-nachazi-ruskou-smrt-fotoreportaz-z-osvobozeneho-mesta/?ref=list

(2.131) Tahle lávka spojující dvě části města na řece Siverský Donec je důležitá nejen proto, že přežila bombardování, ale i protože jedině na ní lze zachytit telefonní signál. Někdy.

(2.132) Třiaosmdesátiletá Antonija také nechce z města odejít. Prý už vydrží všechno.

(2.131, 2.132) https://denikn.cz/969119/do-izjumu-se-vraci-ukrajinsky-zivot-nachazi-ruskou-smrt-fotoreportaz-z-osvobozeneho-mesta/?ref=list

(1.42) Tihle lidé stále zůstávají na frontové linii. Bojují o chléb, bojují o přežití. Teď dostali evakuaci do bezpečí příkazem.

(2.133) Lidé přežívají v polorozbořených panelácích i troskách svých domků. Na noc se ale často stěhují do sklepů.

(2.134)

(1.42), (2.133, 2.134) https://denikn.cz/931559/donbas-dostal-prikaz-sbalit-si-kufry-proc-je-pro-kyjev-tak-dulezite-dostat-lidi-z-dostrelu/?ref=list

(1.43) 8. července 2022 Fotoreportáž z fronty na Donbasu. Kdo po nás střílí? Jednou Rusové, jednou Ukrajinci, nevíme. Ale ať přestanou!
Článek je o utrpení lidí, kteří chtějí žít svoje běžné životy, neustále jim to ale znemožňuje střídání armád v jejich domovině.

(2.135) Pavlovku ruské síly obsadily 12. března a opustily 23. června. Teď je obec zpátky pod ukrajinskou kontrolou. Mnozí její obyvatelé se radují, jiní ne. Pro chleba a vodu k Olegu Tkačenkovi (vpravo) si ale chodí všichni, bez rozdílu.

(2.136) Tihle lidé už každonoční střelbu nevydrželi. Naskákali Olegovi do dodávky a chtějí, aby je odvezl do bezpečí.

(1.43), (2.135, 2.136) https://denikn.cz/915200/fotoreportaz-z-fronty-na-donbasu-kdo-po-nas-strili-jednou-rusove-jednou-ukrajinci-nevime-ale-at-prestanou/?ref=list

8. ZÁVĚR

Když jsem se na podzim 2022 začala probírat na Internetu hromadami fotografií z rusko-ukrajinské války, které byly publikovány na stránkách nejrůznějších agentur, naprosto mě šokoval jejich obsah, jejich intenzita a naléhavost. Obávala jsem se tehdy, že snad ani nedokážu dlouhodobě s tak strašným materiálem pracovat. Překvapilo mě i to, že jsem většinu z nich v běžných médiích do té doby neviděla. Postupně jsem se ale v látce začala orientovat a zjistila jsem, že se po Ukrajině pohybuje poměrně velké množství českých fotografů. Chtěla jsem se ale podrobně věnovat jen několika z nich, aby nedošlo k rozmělnění tématu. Po dlouhém váhání jsem vybrala snímky autorů, kteří se mi zdáli výrazní a o kterých jsem zjistila, že se dokumentování války věnují s velkým nasazením. Přirozeně mým sítem prošli tři muži a tři ženy, což mi nakonec vyhovovalo, protože jsem získala vyvážený pohled na problematiku.

Časem došlo také k pro mě překvapivému jevu, kdy jsem přestala tak intenzivně vnímat hrůzy zobrazené na fotografiích. Obávám se proto, že podobně působí obrazy z války i na ostatní čtenáře a diváky, což je vlastně velmi znepokojivé a varující. Na druhou stranu musím říct, že když jsem práci zkompletovala a jako celek si ji s odstupem znovu v klidu prohlédla, fotografie ke mně znovu naléhavě promluvily.

Válka na Ukrajině bohužel zatím nekončí, momentálně (v červenci 2023) je zcela nejasné, jaký budou mít události vývoj. Řada reportérů v tomto konfliktu dobrovolně nasazuje své životy, aby byla veřejnost informována o průběhu událostí. Přes četná rizika již vzniklo obrovské množství obrazového materiálu jak od ukrajinských, světových, tak českých fotografů. Někteří z nich byli tak laskaví, že mi poskytli rozhovor a pomohli mi tak zodpovědět otázky, které jsem si kladla v úvodu práce.

Zdá se být jednoznačné, že z reportérů mají nejvýhodnější pozici ti ukrajinští vzhledem ke znalosti prostředí, jazyka, kontaktů, možnosti získávání informací i vysoké osobní angažovanosti. Významnou roli hraje také to, že jsou stále na místě událostí.

Novináři ze „západních“ zemí pracující pro velké agentury nebo známá média mají oproti těm českým výhodu finančního zázemí a napojení na informační sítě. Naproti tomu čeští žurnalisté těží z dlouhodobě dobrých vztahů mezi Českou republikou a Ukrajinou, mnozí z nich se také dokáží domluvit bez nutnosti tlumočníků. Svou roli hraje také současná zahraniční politika České republiky, která poskytuje azyl velkému množství uprchlíků a podporuje Ukrajinu jak vojensky, tak finančně.

Většina oslovených autorů se v podstatě shodla na tom, že „ikonické“ fotografie mají svůj význam a vliv na veřejné mínění, ačkoliv je stále těžší je rozlišit v objemu vzniklého obrazového materiálu. Přesto panuje shoda v tom, že rysy takové fotografie nese snímek Jevgenije Maloljetky z vybombardované porodnice v Mariupolu. Výsadní postavení této fotografie jistě umocnilo i vítězství v soutěži World Press Photo 2023 a z toho vyplývající zviditelnění světovými médii. To vše ale pomáhá účinně rozšířit zamýšlené poselství tohoto strašlivého obrazu a naplnit tak novinářské poslání.
Víceméně všichni oslovení autoři se hluboce zamýšlejí nad zobrazováním drastických scén a volí taktiku pořizování co nejčetnějšího obrazového materiálu a následné selekce. V klidu a s odstupem vybírají snímky, které chtějí zveřejnit. Velmi zodpovědně řeší obrazovou kulturu s ohledem na lidi, které často zachycují ve velmi choulostivých situacích. Zejména úhel záběru využívají k eliminování prvoplánové senzace a neetickému vyobrazení reality. Nicméně se všichni snaží o to, aby si veřejnost uvědomila naléhavost a závažnost probíhajících událostí, proto nevynechávají fotografie s drsným obsahem.
Shoda panuje i v inspirativním sledování prací kolegů, nicméně se každý snaží o co největší originalitu a neotřelá témata, která se ovšem stále obtížněji hledají. Nikdo z oslovených ovšem svoji práci přes únavu a nepřízeň okolností nevzdává, všichni jsou odhodlaní ve svém záslužném, ale nebezpečném úsilí pokračovat.

9. ZDROJE FOTOGRAFIÍ

Titulní strana	www.majdafoto.cz
Foto č. 2.1 - 2.31	darvikphotography.com
Foto č. 2. 32	www.donio.cz
2.33	Facebook autora Gabriela Kuchty
2.34 - 2.37, 2.46 - 51	twitter.com Gabriela Kuchty
2.38 - 2. 41,	www.denikn.cz
2.42 - 2.45 , 2.52 - 2.63	www.instagram.com Gabriela Kuchty
2.64	Foto: Antonín Kratochvíl
2.65	www.databazeknih.cz
2.66 – 2. 79	Instagram Lenky Klicperové
2.80	www.aktualně.cz
2.81	www.nikonblog.cz
2.82 – 2.83, 2.90 – 2.91, 2.94 – 2.103	www.krupar.com
2.84 -2.88. 2.92-2.93	reportermagazin.cz
2.104	Foto: Stanislav Krupař
2.105 – 2.114	www.majdafoto.cz
2.115	Foto: Ludvík Hradílek
2.116 – 2. 136	www.denikn.cz

10. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÉ ZDROJE

LITERATURA:

Ukrajina, válka kolem nás, Václav Bartuška, Lenka Klicperová, Petr Kolář, Stanislav Krupař, Antonín Litvin, Martin Novák, Petr Pavel, Šimon Pánek, Jevhen Perebyjnis, Tomáš Pojar, Jakub Szántó, Daniela Vodáčková, Jakub Železný, Zeď s.r.o., Praha, 2022

Všechny cesty vedou k válce: Příběh Ruska a Ukrajiny očima českého reportéra, 2011–2022, Vojtěch Boháč, CPress, Brno, 2022

Putinova válka, Martin Jonáš, Jakub Szántó, Pavel Polák, Michal Kubal, Karel Rožánek, David Borek, Václav Černohorský, David Mířejovský, Andreas Papadopulos & Jan Šilhan, Argo, Česká televize (Edice ČT), Praha, 2023

INTERNETOVÉ ZDROJE:

www.czechphoto.org

www.linkedin.com Vojtěch Darvík Máca

www.hlidacipes.org

www.vltava.rozhlas.cz

www.youtube.com

www.lenkaklicperova.cz

Wikipedie, Lenka Klicperová, Stanislav Krupař

www.reflex.cz

www.parlamentnilisty.cz

www.art.ceskatelevize.cz

www.stream.cz

www.irozhlas.cz

www.ct24.ceskatelevize.cz

www.plus.rozhlas.cz

www.instagram.com Lenka Klicperová

www.facebook.com Lenka Klicperová

www.nikonblog.cz

www.mujrozhlas.cz

www.video.aktualne.cz

www.reportermagazin.cz

www.majdafoto.cz

www.wave.rozhlas.cz

www.brnensky.denik.cz

www.zena.aktualne.cz

www.denikn.cz

11. JMENNÝ REJSTŘÍK

Boháč Vojtěch 86
Cudlín Karel 9
Grarup Jan 81
Hansen Paul 61
Chernov Mstyslav 61, 93
Koudelka Josef 9
Kratochvíl Antonín 9, 62
Kulikov Michail 65
Kutilová Markéta 48, 51
Maloljetka Jevhen 6, 45, 61, 81, 93, 108
Messinis Aris 61
Mravec Juraj 18, 30
Nachtwey James 45, 81
Procházková Petra 16, 96
Šibík Jan 63
Šilhavá Olga 48
Šimíček Vladimír 30
Švehla Marek 16
Tesař Tomáš 63
Tóda Mirek 30
Wessel Eddy van 61, 81